

Dariusz STOLICKI

Uniwersytet Jagielloński

dariusz.stolicki@uj.edu.pl

SPECYFIKA KONSTYTUCJONALIZMU STANOWEGO W USA¹

ABSTRACT Peculiarities of American State Constitutionalism

The article summarizes major peculiarities of American state constitutionalism, understood as a set of general principles governing form, legal nature, and content of state constitutions. It focuses primarily on the areas in which state constitutions differ from the federal Constitution. With the large difference in length as its starting point, the article analyzes such features of state constitutions as greater level of detail, broader catalog of constitutional subject matters, frequent incidence of constitutional legislation, plenary as opposed to enumerated character of state governmental powers, and relative ease of constitutional change at state level. It concludes that the foregoing features of state constitutions primarily reflect distrust in state governments (particularly legislatures) and willingness of political actors to treat constitutions as ordinary policy instruments as opposed to fundamental law. The article further examines the influence of those features on state constitutional interpretation, noting that the greater specificity and elasticity of state constitutions on one hand diminishes importance of originalism, but on the other hand – promotes strict textualism and is one of the leading causes of lesser incidence on informal constitutional changes (especially judge-made) in the states.

Keywords: United States, state constitutionalism, constitutional subject matters, constitutional interpretation

Słowa kluczowe: Stany Zjednoczone, konstytucjonalizm stanowy, materie konstytucyjne, wykładnia konstytucji

¹ Praca powstała w ramach realizacji projektu badawczego *Zasada podziału władz na szczeblu stanowym w USA*, nr 2014/13/N/HS5/01110, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Amerykańska tradycja konstytucyjna utożsamiana jest przeważnie z Konstytucją Stanów Zjednoczonych z 1787 r. i z federalnym prawem konstytucyjnym. Na nich od lat skupia się główna uwaga badaczy, im też poświęcone są kursy prawa konstytucyjnego w systemie edukacji prawniczej². Jednakże oprócz konstytucji federalnej w amerykańskim systemie konstytucyjnym funkcjonują również konstytucje stanowe. Jakkolwiek dokumenty te przejawiają liczne podobieństwa do konstytucji federalnej, pozwalające na uznanie ich za część jednej amerykańskiej tradycji konstytucyjnej, to błędem byłoby uważanie ich za miniaturowe wersje Konstytucji USA z 1787 r.³ Różnice dotyczą nie tylko konkretnych rozwiązań ustrojowych, lecz także kwestii formalnych, aczkolwiek przesądzających o charakterze danej ustawy zasadniczej: stopnia kazuistyki, sztywności i generalnych zasad interpretacji.

Celem tego artykułu jest więc przedstawienie najistotniejszych odmienności między konstytucjonalizmem stanowym i federalnym, a także wskazanie, w jaki sposób wpływają one na metody wykładni stanowych ustaw zasadniczych. Ogranicza się on do charakterystyki formalnych stron konstytucji stanowych – formy prawnej, trybu uchwalenia, stopnia szczegółowości, katalogu regulowanych zagadnień, trybu i częstotliwości zmian oraz wpływu powyższych kwestii na reguły wykładni norm konstytucyjnych. Aczkolwiek omawiane zagadnienia nie przekładają się wprost na przyjęte na szczeblu stanowym rozwiązania ustrojowe, to jednak pozostają z nimi w ścisłym związku – formalne aspekty konstytucji wpływają na ustrój (a szczególnie na jego aspekty strukturalne, np. podział władz) w sposób może mniej bezpośredni, ale porównywalnie istotny, co przepisy dotyczące organizacji czy kompetencji władz publicznych.

Trzeba oczywiście w tym miejscu zaznaczyć, iż konstytucjonalizm stanowy jest bardzo zróżnicowany: uniwersum konstytucji stanowych rozciąga się od krótkich, ogólnych i rzadko zmienianych konstytucji wielu stanów Nowej Anglii, w gruncie rzeczy bardzo podobnych do konstytucji federalnej, po długie, kazuistyczne i regularnie nowelizowane ustawy zasadnicze stanów południowych i zachodnich, np. Kalifornii czy Teksasu. Kładąc nacisk na różnice między konstytucjami stanowymi a federalną, artykuł ten częściej odwołuje się do tych ostatnich przykładów. Wydaje się to jednak uzasadnione, jako iż reprezentują one najbardziej rozpowszechnione na szczeblu stanowym rozwiązania, a ponadto lepiej niż osiemnastowieczne konstytucje z Nowej Anglii pokazują kierunki ewolucji stanowej tradycji konstytucyjnej. Niemniej jednak należy zastrzec, iż nie każde zdanie ogólne zawarte w tym artykule odnosi się do wszystkich bez wyjątku konstytucji stanowych, ale raczej do pewnego dominującego (pomimo krytyki ze strony doktryny) modelu.

² R.F. Williams, *State Constitutional Law Processes*, „William and Mary Law Review” 1983, Vol. 24, s. 227-228; G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions*, Princeton 1998, s. 1-2.

³ R.F. Williams, *The Law of American State Constitutions*, New York 2009, s. 15-16, 20; F.P. Grad, *The State Constitution: Its Function and Form for Our Time*, „Virginia Law Review” 1968, Vol. 54, nr 5, s. 928, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1071895>.

I. GENEZA, FORMA I TRYB PRZYJĘCIA KONSTYTUCJI STANOWYCH

Pierwsze konstytucje stanowe powstały jeszcze przed formalnym zerwaniem kolonii amerykańskich z Wielką Brytanią i były odpowiedzią na praktyczne komplikacje związane z funkcjonowaniem władz kolonialnych w sytuacji przejściowości, jaka zaistniała po załamaniu się administracji brytyjskiej w 1775 r.⁴ Władzę polityczną przejęły wówczas konwencje kolonialne (czasem używające innych nazw, np. kongres czy zgromadzenie ogólne), nawiązując do precedensu brytyjskiego z czasów Chwalebnej Rewolucji⁵. Jednak przedłużanie się okresu „rewolucyjnego” wymusiło na nich uchwalenie początkowo prowizorycznych konstytucji, które miały być podstawą funkcjonowania władz publicznych do czasu rozstrzygnięcia konfliktu z Wielką Brytanią⁶.

W obliczu szybko malejących szans na *modus vivendi* z Wielką Brytanią 10 maja 1776 r. Kongres Kontynentalny zalecił koloniom uchwalenie nowych konstytucji⁷. Równocześnie rozpoczęła się druga fala tworzenia nowych, tym razem już stałych konstytucji stanowych. Jako pierwsza dokonała tego Wirginia, która 12 czerwca przyjęła Deklarację praw (wzorowaną na brytyjskim *Bill of Rights* z 1688 r. i będącą jednocześnie aktem detronizacji króla), zaś 29 czerwca – konstytucję⁸. Za jej przykładem poszły kolejne stany i do 1780 r. jedenaście stanów przyjęło nowe konstytucje⁹. Jedynie Connecticut i Rhode Island, za czasów kolonialnych cieszące się najszerszą autonomią, zachowały konstytucje nieskodyfikowane (oparte na przywilejach królewskich z XVII w., lokalnym ustawodawstwie oraz *common law*), wprowadzając do nich tylko nieliczne zmiany¹⁰ (Connecticut ostatecznie uchwaliło konstytucję w znaczeniu formalnym w 1818 r.¹¹, zaś Rhode Island – dopiero w 1842 r.¹²). Obecnie w mocy pozostają dwie

⁴ W.P. Adams, *The First American Constitutions. Republican Ideology and the Making of the State Constitutions in the Revolutionary Era*, Lanham 2001, s. 40-46; R.J. Holland i in., *State Constitutional Law. The Modern Experience*, St. Paul 2010, s. 7-11.

⁵ Konwencje stanowe z okresu wojny o niepodległość USA były ciałami pozakonstytucyjnymi, utworzonymi *ad hoc* dla przejęcia władzy w sytuacji swoistego *interregnum*. Stąd też naturalne było odwoływanie się przez nie do precedensu brytyjskiej Konwencji z 1689 r.

⁶ Tego typu tymczasowe konstytucje zostały przyjęte w New Hampshire (6 I 1776), Karolinie Południowej (26 III 1776) i New Jersey (2 VII 1776). W.P. Adams, *The First American Constitutions...*, s. 2-3.

⁷ *Journals of the Continental Congress*, red. W. Ford, t. 4, Washington 1906, s. 342.

⁸ R.J. Holland i in., *State Constitutional Law...*, s. 13; J.J. Dinan, *The Virginia State Constitution. A Reference Guide*, Westport 2006, s. 2-3.

⁹ Zob. ogólnie R.J. Holland i in., *State Constitutional Law...*, s. 14-23.

¹⁰ G.S. Wood, *Foreword: State Constitution-Making in the American Revolution*, „Rutgers Law Journal” 1993, Vol. 24, s. 913; W.P. Adams, *The First American Constitutions...*, s. 64-65.

¹¹ Na temat okoliczności uchwalenia pierwszej konstytucji skodyfikowanej w Connecticut zob. szerzej E.A. Peters, *Getting Away from the Federal Paradigm: Separation of Powers in State Courts*, „Minnesota Law Review” 1997, Vol. 81, s. 1551.

¹² P.T. Conley, R.G. Flanders, *The Rhode Island State Constitution. A Reference Guide*, Westport 2007, s. 23. Impulsem do tego wydarzenia był ostry kryzys polityczny, tzw. rebelia Dorra. Zob. szerzej M.E. Gittleman, *The Dorr Rebellion. A Study in American Radicalism, 1833-1849*, New York 1973.

konstytucje uchwalone przed 1789 r.: Konstytucja Massachusetts z 1780 r. i Konstytucja New Hampshire z 1783 r.

Obecnie wszystkie stany mają konstytucje w znaczeniu formalnym, wyróżniające się szczególną formą, mocą prawną i trybem uchwalenia. W każdym stanie konstytucja zawarta jest w jednym dokumencie, publikowanym odrębnie od zbioru ustaw stanowych¹³. We wszystkich stanach ma ona najwyższą moc prawną w stanowym porządku prawnym¹⁴ (będąc oczywiście podporządkowaną prawu federalnemu¹⁵) i obowiązuje w sposób bezpośredni, a wszystkie inne akty prawne podlegają kontroli sądowej pod kątem zgodności z nią¹⁶.

W pierwszej połowie XIX w. normą stało się, iż zarówno opracowanie, jak i ratyfikacja konstytucji stanowej dokonuje się w szczególnym trybie, w którym rola legislatury stanowej jest minimalna¹⁷. Wynika to z zasady, że konstytucja stanowa jest bezpośrednim wyrazem woli suwerena (ogółu obywateli stanu), podczas gdy zwyczajne ustawodawstwo wyraża jedynie wolę jego przedstawicieli¹⁸. W związku z tym opracowanie konstytucji stanowych powierzano specjalnie do tego celu wybranym konwencjom, funkcjonującym obok legislatur stanowych (co odróżnia je od kontynentalnego modelu konstytuancyjnego)¹⁹. Taki tryb postępowania był wymagany przez Kongres od wszystkich

¹³ Warto przy tym podkreślić, iż w amerykańskiej tradycji konstytucyjnej nie zwykło się używać w odniesieniu do konstytucji określenia „ustawa zasadnicza” – konstytucja (*constitution*) i ustawa (*statute*) są raczej pojęciami przeciwstawnymi.

¹⁴ Tomasz Wiecech przekonuje, że pierwsze konstytucje stanowe nie miały charakteru aktów prawnych, nadających się do stosowania przez sądy, ale aktów politycznych (zob. szerzej tenże, *Anglosaska formuła politycznego konstytucjonalizmu*, Kraków 2014, s. 73-103, oraz m.in. L. Kramer, *The People Themselves. Popular Constitutionalism and Judicial Review*, New York 2004). Przeciwnie zdanie zob. jednak m.in. J. Harrison, *The Constitutional Origins and Implications of Judicial Review*, „Virginia Law Review” 1998, Vol. 84, nr 3, s. 333, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1073667> oraz S. Prakash, J.C. Yoo, *The Origins of Judicial Review*, „University of Chicago Law Review” 2003, Vol. 70, s. 887. Nie rozstrzygając w tym miejscu, który z tych poglądów wydaje się lepiej uzasadniony, należy wskazać, iż najpóźniej w początkach XIX w. dokonał się proces jurydyzacji konstytucji stanowych, zakończony odrzuceniem modelu konstytucjonalizmu politycznego na rzecz konstytucjonalizmu prawnego. Ostatnim ważnym argumentem za tym pierwszym rozwiązaniem była słynna opinia sędziego Gibsona w sprawie *Eakin v. Raub*, 12 Serg. & Rawle 330 (Pa. 1825).

¹⁵ U.S. Const. art. VI cl. 2.

¹⁶ Zob. ogólnie m.in.: G. Blum i in., *American Jurisprudence*, wyd. 2, t. 16A: *Constitutional Law*, St. Paul 2009, § 9 oraz powoływane tam orzeczenia, a także T.M. Cooley, *A Treatise on the Constitutional Limitations which Rest upon the Legislative Power of the States of the American Union*, Boston 1883, s. 3-5.

¹⁷ *Tamże*, s. 39-42.

¹⁸ Zob. Ch.G. Fritz, *The American Constitutional Tradition Revisited: Preliminary Observations on State Constitution-Making in the Nineteenth-Century West*, „Rutgers Law Journal” 1994, Vol. 25, s. 949-950. Por. A. Hamilton, *The Federalist No. 78*, [w:] *The Federalist Papers*, red. G.W. Carey, J. McClellan, Indianapolis 2001, s. 401.

¹⁹ O stanowych konwencjach konstytucyjnych zob. szerzej m.in.: J.J. Dinan, *The American State Constitutional Tradition*, Lawrence 2006; E.E. Cornwell, J.S. Goodman, W.R. Swanson, *State Constitutional Conventions. The Politics of the Revision Process in Seven States*, New York 1975; R.S. Hoar, *Constitutional Conventions. Their Nature, Powers, and Limitations*, Boston 1917; W.P. Adams, *The First American Constitutions...*, s. 62-64.

nowo przyjmowanych do Unii stanów²⁰. W drugiej połowie XX w. alternatywą stało się powoływanie niewielkich, eksperckich komisji w celu dokonania rewizji wcześniejszych konstytucji (aczkolwiek podkreślić należy, iż mandat takich komisji zwykle nie obejmował zasadniczej reformy ustroju stanu)²¹. Spośród obecnie obowiązujących konstytucji stanowych czterdzieści sześć zostało opracowanych przez konwencje, trzy (Georgii z 1983 r., Wirginii z 1971 r. i Karoliny Północnej z 1971 r.) przez specjalne komisje, zaś jedna – Konstytucja Florydy z 1968 r. – przez legislaturę (była ona jednak tylko ujednoliconą wersją wcześniejszej konstytucji z 1885 r., przyjętej przez konwencję)²².

W prawie wszystkich stanach warunkiem wejścia w życie konstytucji, jak również poprawek do niej, jest ratyfikacja w drodze referendum²³. Jedynie Konstytucja Delaware z 1897 r. została ratyfikowana z pominięciem referendum i dopuszcza wprowadzanie poprawek przez legislaturę (wymagane jest przyjęcie poprawki większością dwóch trzecich głosów w dwóch kolejnych kadencjach)²⁴. Co do zasady nie ma wymogu zatwierdzania konstytucji stanowych przez jakikolwiek organ władz federalnych, aczkolwiek w wypadku nowo przyjmowanych stanów uprawnienie takie *de facto* należy do Kongresu, który może odmówić przyjęcia stanu do Unii z dowolnego powodu – również zastrzeżeń co do proponowanej konstytucji²⁵. Jednak zgodnie z zasadą równouprawnienia stanów (*equal footing doctrine*) przyjęte już stany cieszą się równymi prawami z pozostałymi, więc mogą ponownie wprowadzić do swoich konstytucji przepisy wcześniej odrzucone przez Kongres²⁶.

II. KAZUISTYCZNOŚĆ KONSTYTUCJI STANOWYCH

Jedną z pierwszych zauważalnych dla badacza różnic przy porównaniu konstytucji stanowych z konstytucją federalną jest znacząca różnica w długości²⁷. Najkrótsza

²⁰ W.W. Willoughby, *The Constitutional Law of the United States*, New York 1910, § 145, s. 321; W.F. Dodd, *The Revision and Amendment of State Constitutions*, Union, NJ 1999, s. 59.

²¹ Zob. R.F. Williams, *Are State Constitutional Conventions Things of the Past? The Increasing Role of the Constitutional Commission in State Constitutional Change*, „Hofstra Law & Policy Symposium” 1996, Vol. 1, s. 18.

²² Na temat współczesnych rozwiązań w zakresie nowelizacji i zmiany konstytucji na szczeblu stanowym zob. m.in. A. Permaloff, *Methods of Altering State Constitutions*, „Cumberland Law Review” 2003, Vol. 33, s. 217; G.A. Tarr, R.F. Williams, *Foreword: Getting from Here to There: Twenty-First Century Mechanisms and Opportunities in State Constitutional Reform*, „Rutgers Law Journal” 2005, Vol. 36, s. 1075.

²³ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions*, s. 26; Ch.G. Fritz, *The American Constitutional Tradition Revisited...*, s. 985-989.

²⁴ Del. Const. of 1897, art. XVI § 1. Zob. też *Opinion of the Justices*, 264 A.2d 342 (Del. 1970).

²⁵ Zob. E. Biber, *The Price of Admission: Causes, Effects, and Patterns of Conditions Imposed on States Entering the Union*, „American Journal of Legal History” 2004, Vol. 46, s. 119.

²⁶ *Coyle v. Smith*, 221 U.S. 559 (1911).

²⁷ R.F. Williams, *The Law of American State Constitutions*, s. 25; G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 9-11; Ch.W. Hammons, *Was James Madison Wrong? Rethinking the American Preference*

konstytucja stanowa, Konstytucja Vermont z 1793 r., liczy 7940 słów, a więc jedynie minimalnie więcej niż Konstytucja USA (7893), ale mediana wynosi ponad trzykrotnie więcej (najbliższe jej są konstytucje Pensylwanii i Nebraska). Najdłuższą konstytucją stanową publikowaną w formie tekstu jednolitego jest Konstytucja Teksasu z 1876 r. (ponad 80 tys. słów), zaś najdłuższą w ogóle – Konstytucja Alabamy z 1901 r. (353 tys. słów, z czego ponad 90% stanowią poprawki). Jakkolwiek nie należy przeceniać znaczenia długości konstytucji, to jednak wydaje się ona stosunkowo dobrym punktem wyjścia do analizy szeregu dalszych różnic między konstytucjonalizmem federalnym a konstytucjonalizmem stanowym w USA.

Wskazać można na przynajmniej cztery zasadnicze czynniki powodujące, iż konstytucje stanowe są bardziej obszerne niż ich federalna odpowiedniczka. Są to: większa kazuistyczność konstytucji stanowych, szerszy zakres materii konstytucyjnej, częstsze występowanie „legislacji konstytucyjnej” oraz znacznie większa częstotliwość zmian. Czynniki te są przy tym wzajemnie powiązane i zachodzi pomiędzy nimi sprzężenie zwrotne.

Rozpoczynając od pierwszego z wymienionych zagadnień, tj. większej kazuistyczności konstytucji stanowych, należy w pierwszej kolejności zauważyć, iż zjawisko to nie występuje równomiernie. Szczególnie kazuistyczne są konstytucje stanów południowych oraz konstytucje pochodzące z drugiej połowy XIX i pierwszych dekad XX w. Ponadto poszczególne artykuły konstytucji stanowych różnią się między sobą stopniem szczegółowości – karty praw czy artykuły poświęcone władzy wykonawczej są przeważnie formułowane w sposób bardziej ogólny, zaś artykuły dotyczące opodatkowania, długu publicznego czy władzy ustawodawczej w sposób zdecydowanie bardziej drobiazgowy. Ta prawidłowość wskazuje na jedną z głównych przyczyn kazuistyczności konstytucji stanowych – daleko posuniętą nieufność do legislatur stanowych²⁸. Jednym z najbardziej charakterystycznych dla historii konstytucjonalizmu stanowego procesów był postępujący spadek zaufania do ciał ustawodawczych: pierwsze konstytucje stanowe z okresu wojny o niepodległość, oparte na typowo wigowskiej myśli politycznej, widziały w ciałach przedstawicielskich głównego gwaranta praw i wolności oraz najlepszego reprezentanta interesu publicznego²⁹, ale już twórcy Konstytucji USA, pod wpływem doświadczeń z pierwszych lat funkcjonowania stanów po zakończeniu wojny o niepodległość, widzieli we władzy ustawodawczej potencjalne zagrożenie dla równowagi władz w ustroju republikańskim³⁰, chociaż remedium dostrzegali raczej

---

for Short, *Framework-Oriented Constitutions*, „American Political Science Review” 1999, Vol. 93, nr 4, s. 840, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/2586116>.

²⁸ J.Q. Dealey, *Growth of American State Constitutions from 1776 to the End of the Year 1914*, Boston 1915, s. 188-193, 277-284.

²⁹ D.S. Lutz, *Popular Consent and Popular Control. Whig Political Theory in the Early State Constitutions*, Baton Rouge 1980, rozdz. 3; G.S. Wood, *The Creation of the American Republic, 1776-1787*, Chapel Hill 1998, s. 53-65.

³⁰ Zob. np. J. Madison, *The Federalist No. 48*, [w:] *The Federalist Papers*, s. 257 (*The legislative department is everywhere extending the sphere of its activity, and drawing all power into its impetuous vortex*). Zob. też szerzej G.S. Wood, *The Creation...*, s. 403-408.

w strukturze „hamulców i równowagi” niż w mnożeniu materialnych i proceduralnych ograniczeń w konstytucji³¹.

Nieufność do legislatur zaczęła znacząco wzrastać w XIX w.³², co wiązało się przede wszystkim z prowadzeniem przez stany coraz bardziej aktywnej polityki gospodarczej, przejawiającej się głównie we wspieraniu wielkich projektów inwestycyjnych (głównie infrastrukturalnych) poprzez zakładanie korporacji, nadawanie im specjalnych przywilejów oraz udzielanie gwarancji kredytowych³³. Jednak epoka jacksonowska przyniosła nieufność do szczególnych przywilejów dostępnych jedynie dla wybranych podmiotów gospodarczych – dostrzegając w tym zjawisku różnego rodzaju zagrożenia, od pospolitej korupcji po podporządkowanie legislatur interesom uprzywilejowanej mniejszości³⁴, zaś kryzys gospodarczy w 1837 r. doprowadził do bankructwa wielu dotowanych przez stany przedsięwzięć i niewypłacalności dziewięciu stanów³⁵. Powtarzanie się złych doświadczeń związanych z uleganiem przez stany grupom nacisku oraz nieodpowiedzialną polityką fiskalną skłaniało kolejnych twórców konstytucji stanowych do nakładania na legislatury coraz to nowych ograniczeń³⁶. Do najbardziej typowych należały: wymogi proceduralne mające zapewnić maksymalną jawność i deliberację w postępowaniu ustawodawczym³⁷; ograniczenie długości sesji legislacyjnych³⁸; reguły techniki legislacyjnej mające zapewnić większą przejrzystość procesu tworzenia prawa, np. zakaz łączenia w jednej ustawie niezwiązanych ze sobą materii (praktyki znanej jako *logrolling*)³⁹

³¹ Również konstytucje stanowe z przełomu XIX i XX w. miały raczej charakter ramowy. Zob. G.A. Tarr, M.C. Porter, *Introduction: State Constitutionalism and State Constitutional Law*, „Publius. The Journal of Federalism” 1987, Vol. 17, nr 1, s. 3.

³² Zob. ogólnie M. Keller, *The Politics of State Constitutional Revision, 1820-1930*, [w:] *The Constitutional Convention as an Amending Device*, red. K.L. Hall, H.M. Hyman, L.V. Sigal, Washington 1981, s. 67.

³³ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 109-111.

³⁴ *Tamże*, s. 111-113; R.F. Williams, *Equality Guarantees in State Constitutional Law*, „Texas Law Review” 1985, Vol. 63, s. 1207-1208.

³⁵ R. Briffault, *The Disfavored Constitution: State Fiscal Limits and State Constitutional Law*, „Rutgers Law Journal” 2003, Vol. 34, s. 911. Zob. szerzej J.J. Wallis, *Constitutions, Corporations, and Corruption: American States and Constitutional Change, 1842 to 1852*, „Journal of Economic History” 2005, Vol. 65, nr 1, s. 211, [online] <http://dx.doi.org/10.1017/S0022050705050084>.

³⁶ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 118-119.

³⁷ Zob. ogólnie R.F. Williams, *State Constitutional Limits on Legislative Procedure: Legislative Compliance and Judicial Enforcement*, „Publius. The Journal of Federalism” 1987, Vol. 17, nr 1, s. 91, [online] <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordjournals.pubjof.a037637>; M.E. Libonati, *State Constitutions and Legislative Process: The Road Not Taken*, „Boston University Law Review” 2009, Vol. 89, nr 2, s. 863; H.A. Linde, *Due Process of Lawmaking*, „Nebraska Law Review” 1976, Vol. 55, nr 2, s. 197.

³⁸ Zob. A. Rosenthal, *The State of State Legislatures: An Overview*, „Hofstra Law Review” 1983, Vol. 11, s. 1187-1192.

³⁹ Zob. N.J. Townsend, *Single Subject Restrictions as an Alternative to the Line-Item Veto*, „Notre Dame Journal of Law, Ethics & Public Policy” 1985, Vol. 1, nr 2, s. 227; M.H. Ruud, „No Law Shall Embrace More than One Subject”, „Minnesota Law Review” 1958, Vol. 42, s. 389; N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland Statutes and Statutory Construction*, St. Paul 2008, §§ 17:1 et seq.; R.J. Holland i in., *State Constitutional Law...*, s. 732-755.

czy wymóg, aby przedmiot ustawy był wyrażony w jej tytule⁴⁰; ograniczenia stosowania ustaw prywatnych i lokalnych⁴¹; restrykcje dotyczące zadłużania się stanów (a nawet generalne zakazy zaciągania długu publicznego)⁴²; zakazy udzielania pomocy bezpośredniej czy gwarancji finansowych prywatnym przedsiębiorstwom⁴³; wreszcie wprowadzone w początkach XX w. instytucje demokracji bezpośredniej, takie jak inicjatywa obywatelska czy weto ludowe⁴⁴.

III. MATERIE KONSTYTUCYJNE W KONSTYTUCJACH STANOWYCH

Kolejną z przyczyn większej objętości konstytucji stanowych jest poszerzony – w stosunku do konstytucji federalnej – katalog materii konstytucyjnych. Konstytucja Stanów Zjednoczonych ogranicza się do stosunkowo wąskiego zakresu zagadnień – organizacji, kompetencji i funkcjonowania władz federalnych, wzajemnych stosunków między Unią a stanami (w tym podziału kompetencji ustawodawczych), stosunkowo nielicznych ograniczeń nałożonych na władze stanowe oraz trybu zmiany konstytucji. Do tego katalogu dołączyć jeszcze należy Kartę praw, zawartą w pierwszych dziesięciu poprawkach do Konstytucji. W związku z tym część badaczy określa Konstytucję USA jako konstytucję niepełną, pozostawiającą konstytucjom stanowym do rozstrzygnięcia fundamentalne kwestie w licznych obszarach polityki publicznej⁴⁵.

W wypadku konstytucji stanowych katalog materii konstytucyjnych od XIX w. ulegał stałemu poszerzaniu. I tak konstytucje czterdziestu sześciu stanów zawierają odrębne artykuły⁴⁶ poświęcone wyborom; czterdziestu czterech stanów – artykuły odnoszące

⁴⁰ M. Dragich, *State Constitutional Restrictions on Legislative Procedure: Rethinking Analysis of Original Purpose, Single Subject, and Clear Title Challenges*, „Harvard Journal on Legislation” 2001, Vol. 38, s. 116-118; N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland Statutes...*, §§ 18:1 et seq.

⁴¹ W.N. Eskridge, P.P. Frickey, *Cases and Materials on Legislation. Statutes and the Creation of Public Policy*, St. Paul 1995, s. 249; R.F. Williams, *State Constitutional Law: Cases and Materials*, Newark 2006, s. 758-775.

⁴² R. Briffault, *The Disfavored Constitution...*, s. 915-927; D.R. Kiewiet, K. Szakaty, *Constitutional Limitations on Borrowing: An Analysis of State Bonded Indebtedness*, „Journal of Law, Economics & Organization” 1996, Vol. 12, nr 2, s. 62, [online] <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordjournals.jleo.a023362>.

⁴³ D.F. Rubin, *Constitutional Aid Limitation Provisions and the Public Purpose Doctrine*, „Saint Louis University Public Law Review” 1993, Vol. 12, s. 143.

⁴⁴ J.J. Dinan, *The American State...*, s. 84-95; T. Goebel, *A Government by the People. Direct Democracy in America, 1890-1940*, Chapel Hill 2002, s. 25-47. Zob. też szerzej K. Zwierzchowski, *Amerykańskie instytucje demokracji bezpośredniej*, Białystok 2005.

⁴⁵ Zob. m.in. D.S. Lutz, *The Purposes of American State Constitutions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1982, Vol. 12, nr 1, s. 38-42. Zob. też D.J. Elazar, *The Principles and Traditions Underlying American State Constitutions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1982, Vol. 12, nr 1, s. 14-15.

⁴⁶ Przez artykuł w tym fragmencie rozumie się podstawową jednostkę systematyki ogólnej konstytucji, która zwykle w tradycji amerykańskiej nosi nazwę artykułu (aczkolwiek w Massachusetts jest to rozdział, zaś w Vermont – podrozdział). Ponadto należy pamiętać, iż w dwóch konstytucjach stanowych (New Hampshire i Kentucky) nie ma wyodrębnionych jednostek systematyki ogólnej.

się do edukacji publicznej⁴⁷; czterdziestu jeden stanów – artykuły dotyczące systemu finansów publicznych oraz zasad prawa podatkowego; zaś trzydziestu ośmiu stanów – artykuły poświęcone ustrojowi samorządu lokalnego. Regulacja wymienionych zagadnień na szczeblu konstytucyjnym w tak znacznej liczbie stanów, jak również konsens w doktrynie co do tego, iż kwestie te powinny być przedmiotem unormowania konstytucyjnego, przemawia za ich zakwalifikowaniem do katalogu materii konstytucyjnych, aczkolwiek właściwy stopień szczegółowości regulacji konstytucyjnej tych materii jest przedmiotem sporów w doktrynie.

Można też wskazać inne obszary prawa publicznego, których regulacji wiele konstytucji stanowych poświęca odrębne artykuły, chociaż nie można wciąż mówić o szerszym konsensusie w doktrynie co do ich zaliczenia do materii konstytucyjnych. Większość konstytucji stanowych zawiera artykuły poświęcone pozycji prawnej korporacji⁴⁸ oraz organizacji milicji stanowej⁴⁹. Konstytucje stanów zachodnich poświęcają często odrębne artykuły takim kwestiom, jak zarządzanie gruntami publicznymi⁵⁰ czy prawa do zasobów wodnych⁵¹. W konstytucjach wywodzących się z drugiej połowy XIX i początków XX w. spotyka się też konstytucjonalizację zasad regulacji przedsiębiorstw użyteczności publicznej⁵², linii kolejowych⁵³, górnictwa⁵⁴ czy banków⁵⁵. Z kolei konstytucje dwudziestowieczne często regulują podstawowe aspekty polityki ochrony środowiska (unormowane w konstytucjach jedenastu stanów, w tym w dziewięciu z jedenastu konstytucji stanowych przyjętych w drugiej połowie XX w.)⁵⁶, zasady funk-

⁴⁷ Na ten temat zob. szerzej K. Alexander, M.D. Alexander, *American Public School Law*, Belmont 2005, s. 29-31, 36-38.

⁴⁸ 31 stanów (Alabama, Arizona, Arkansas, Kolorado, Delaware, Idaho, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Missisipi, Missouri, Nebraska, Nevada, Nowy Meksyk, Nowy Jork, Karolina Północna, Dakota Północna, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pensylwania, Karolina Południowa, Dakota Południowa, Teksas, Utah, Wirginia, Waszyngton, Wirginia Zachodnia, Wisconsin, Wyoming).

⁴⁹ 27 stanów (Alabama, Arizona, Arkansas, Kolorado, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Maine, Maryland, Missisipi, Nebraska, Nevada, Nowy Meksyk, Nowy Jork, Karolina Północna, Ohio, Oregon, Karolina Południowa, Dakota Południowa, Tennessee, Utah, Vermont, Waszyngton, Wyoming).

⁵⁰ Zob. np. Ariz. Const. of 1911, art. X; N.M. Const. of 1910, art. XIII; N.D. Const. of 1889, art. IX; Okla. Const. of 1907, art. XI; Tex. Const. of 1876, art. XIV; Utah Const. of 1895, art. XX; Wash. Const. of 1889, art. XVI; Wyo. Const. of 1890, art. XVIII.

⁵¹ Ariz. Const. of 1911, art. XVII; Calif. Const. of 1879, art. X; Idaho Const. of 1890, art. XV; N.M. Const. of 1911, art. XVI; Utah Const. of 1895, art. XVII; Wash. Const. of 1889, art. XXI; Wyo. Const. of 1890, art. VIII.

⁵² Zob. np. Calif. Const. of 1879, art. XII; Colo. Const. of 1876, art. XXV (dodany poprawką z 1954 r.); Ill. Const. of 1870, art. XIII; Neb. Const. of 1875, art. X; S.D. Const. of 1889, art. XXIX.

⁵³ Zob. np. Ala. Const. of 1901, art. XII §§ 242 et seq.; Ark. Const. of 1874, art. XVII; Ky. Const. of 1891 §§ 211-218; Tex. Const. of 1876, art. X.

⁵⁴ Zob. np. Ariz. Const. of 1911, art. XIX; Colo. Const. of 1874, art. XVI; Wyo. Const. of 1890, art. IX.

⁵⁵ Zob. np. Ala. Const. of 1901, art. XIII; Kan. Const. of 1859, art. XIII; Okla. Const. of 1907, art. XIV; S.D. Const. of 1889, art. XVIII.

⁵⁶ Alaska Const. of 1956, art. VIII; Colo. Const. of 1876, art. XXVII (dodany w 1993 r.); Ha. Const. of 1951, art. XI; Ill. Const. of 1971, art. XI; La. Const. of 1974, art. IX; Mon. Const. of 1972, art. IX; N.Y. Const. of 1894, art. XIV (dodany w ramach rewizji konstytucji w 1938 r.); Okla. Const. of 1907,

cjonowania systemu emerytalnego dla pracowników sektora publicznego⁵⁷ czy kwestie związane z finansowaniem kampanii wyborczych⁵⁸. Wreszcie wspomnieć należy o trzynastu konstytucjach stanowych poświęcających szczególną uwagę procedurze wyznaczania okręgów wyborczych⁵⁹.

Wskazać można trzy zasadnicze przyczyny rozszerzania przez twórców konstytucji stanowych katalogu materii konstytucyjnych w porównaniu z konstytucją federalną. Po pierwsze, pewne obszary prawa publicznego, które w amerykańskiej tradycji konstytucyjnej uznawane są za mające zasadnicze znaczenie, pozostają w wyłącznej kompetencji stanów. Dotyczy to prawa wyborczego⁶⁰, ustroju władz lokalnych oraz systemu edukacji publicznej. Spośród tych zagadnień jedynie to ostatnie nie jest zaliczane do materii konstytucyjnych w innych krajach, ale o jego fundamentalnym znaczeniu dla twórców konstytucji stanowych świadczą zawarte często na początku artykułów poświęconych systemowi szkolnemu deklaracje o znaczeniu edukacji dla zachowania republikańskiej formy rządu⁶¹.

Drugim powodem rozszerzania katalogu materii konstytucyjnych było wspomniane już zjawisko nieufności twórców konstytucji stanowych do legislatur⁶². Najlep-

---

art. XXVI (dodany w 1956 r.); Va. Const. of 1971, art. XI. Zob. szerzej B. Adams i in., *Environmental and Natural Resources Provisions in State Constitutions*, „Journal of Land, Resources & Environmental Law” 2002, Vol. 22, s. 73.

⁵⁷ Zob. np. Ariz. Const. of 1911, art. XXIX (dodany w 1998 r.); Colo. Const. of 1876, art. XXIV (dodany w 1956 r.); Ga. Const. of 1983, art. III sec. X.

⁵⁸ Zob. np. Colo. Const. of 1876, art. XXVIII (dodany w 2002 r.); R.I. Const. of 1986, art. IV § 10; Or. Const. of 1857, art. II § 22 (dodany w 1998 r.).

⁵⁹ Są to konstytucje: Alabamy, Alaski, Arkansas, Kalifornii, Hawajów, Idaho, Kansas, Missisipi, New Jersey, Ohio, Dakoty Południowej, Utah i stanu Waszyngton.

⁶⁰ Konstytucja federalna zawiera stosunkowo nieliczne uregulowania dotyczące prawa wyborczego (zawarte przede wszystkim w XV, XIX, XXIV i XXVI poprawce), ale to stany wciąż odgrywają zasadniczą rolę w kształtowaniu prawa wyborczego (szczególnie w znaczeniu przedmiotowym). Konstytucyjne znaczenie tego obszaru prawa w Stanach Zjednoczonych wynika nie tylko ze znaczenia procesów wyborczych dla kształtowania najważniejszych instytucji publicznych, lecz także z tego, iż w amerykańskiej tradycji ustrojowej prawa instytucjonalizacja partii politycznych jest również aspektem prawa wyborczego.

⁶¹ Zob. np. Idaho Const. of 1890, art. VIII § 1 (*The stability of a republican form of government depending mainly upon the intelligence of the people, it shall be the duty of the legislature of Idaho, to establish and maintain a general, uniform and thorough system of public, free common schools*); Ark. Const. of 1874, art. XIV § 1 (*Intelligence and virtue being the safeguards of liberty and the bulwark of a free and good government, the State shall ever maintain a general, suitable and efficient system of free public schools*); Ind. Const. of 1851, art. VIII § 1 (*Knowledge and learning, general diffused throughout a community, being essential to the preservation of a free government; it should be the duty of the General Assembly to encourage, by all suitable means, moral, intellectual scientific, and agricultural improvement; and provide, by law, for a general and uniform system of Common Schools, wherein tuition shall without charge, and equally open to all*). Zaznaczyć też należy, że za zaliczeniem podstawowych norm ustroju edukacji publicznej do materii konstytucyjnych przemawia również fakt, iż już w XIX w. Kongres często wymagał od nowo przyjmowanych do Unii stanów, aby zawarły w swoich konstytucjach adekwatne gwarancje utworzenia darmowego i niedenominacyjnego systemu szkół publicznych. Zob. E. Biber, *The Price of Admission...*, s. 131 oraz 157, przyp. 158.

⁶² Ch.G. Fritz, *The American Constitutional Tradition Revisited...*, s. 967.

szym przykładem są tutaj unormowania konstytucyjne dotyczące prawa podatkowego, finansów publicznych i długu publicznego. Są one przeważnie odpowiedzią na doświadczenia historyczne związane z nadmiernym zadłużaniem, nieodpowiedzialną polityką budżetową (np. kredytowaniem przez stany ryzykownych przedsiębiorstw prywatnych) czy systemem podatkowym silnie faworyzującym określone grupy interesu⁶³. Takie podłoże artykułów poświęconych kwestiom fiskalnym wpływa też na bardzo wysoki stopień ich kazuistyczności. Podobną genezę mają unormowania konstytucji stanowych dotyczące korporacji prywatnych oraz regulacji takich obszarów gospodarki, jak koleje, przedsiębiorstwa użyteczności publicznej czy banki⁶⁴. Duże korporacje i podmioty funkcjonujące na styku sektora publicznego i prywatnego uważane były przez twórców wielu konstytucji stanowych za stwarzające szczególne zagrożenia korupcyjne, co miało uzasadniać ograniczenie swobody legislatur w obszarach prawa regulujących działalność takich podmiotów⁶⁵.

Wreszcie wskazać należy na fakt, iż czasem konstytucyjne unormowanie pewnych obszarów prawa publicznego związane jest z ich szczególnym znaczeniem dla danego stanu, wynikającym np. z uwarunkowań geograficznych czy ekonomicznych⁶⁶. Przykładem jest tu regulacja zagadnień dotyczących gruntów publicznych w stanach zachodnich, w których (szczególnie w okresie powstawania ich pierwszych konstytucji) domena publiczna obejmowała często większość powierzchni stanu⁶⁷. Podobnie rzecz ma się z konstytucjonalizacją podstawowych zasad prawa wodnego, występującą w stanach, w których zasoby wodne są ograniczone, a ich regulacja należy do kwestii o zasadniczym znaczeniu dla całego stanu⁶⁸.

IV. ZJAWISKO LEGISLACJI KONSTYTUCYJNEJ

Jakkolwiek można mówić o rozszerzeniu przez twórców konstytucji stanowych katalogu materii konstytucyjnych, to wymienione powyżej zagadnienia wciąż jednak dotyczą szeroko pojmowanej problematyki organizacji i funkcjonowania władz publicznych bądź też ich relacji do obywatela. Jednak w konstytucjach stanowych spotyka się też często zjawisko tzw. legislacji konstytucyjnej: norm mających charakter wybitnie

⁶³ R. Briffault, *The Disfavored Constitution...*, s. 911, 917; M.D. Gelfand, J.A. Mintz, P.W. Salsich, *State and Local Taxation and Finance in a Nutshell*, St. Paul 2000, s. 38; M.J. Horwitz, *The Transformation of American Law, 1870-1960. The Crisis of Legal Orthodoxy*, New York 1992, s. 21-22.

⁶⁴ G.A. Tarr, *State Constitutional Design and State Constitutional Interpretation*, „Montana Law Review” 2013, Vol. 72, s. 11.

⁶⁵ J.J. Wallis, *Constitutions, Corporations...*, s. 215, 232-233; G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 115-116.

⁶⁶ Tamże, s. 21; D.J. Elazar, *The Principles and Traditions...*, s. 16.

⁶⁷ J.H. Backman, *Public Land Law Reform – Reflections from Western Water Law*, „Brigham Young University Law Review” 1982, Vol. 1982, nr 1, s. 2, przyp. 9.

⁶⁸ Na temat konstytucjonalizacji prawa zasobów wodnych zob. szerzej W.A. Hutchins, *Water Rights Laws in the Nineteen Western States*, t. 1, Washington 1972, s. 3-4.

ustawowy, regulujących zwykle stosunki majątkowe lub gospodarcze i skierowanych do podmiotów prywatnych⁶⁹. Wśród przykładów tego typu przepisów można wymienić m.in. liczne konstytucyjne definicje gry bingo; poprawkę 388 do Konstytucji Alabamy, nakazującą legislaturze wspierać produkcję i sprzedaż orzeszków ziemnych; poprawkę 799 do tej samej konstytucji, dotyczącą stosowania przepisów ruchu drogowego na drogach osiedlowych w hrabstwie Shelby; art. XXVI Konstytucji Arizony, odnośnie do sporządzania dokumentów dotyczących obrotu nieruchomościami przez pośredników niemających wykształcenia prawniczego; art. XIX-A § 4 Konstytucji Kalifornii, dotyczący zakazu wykorzystywania sieci skrzelowych do połowów; art. X § 27 Konstytucji Florydy, dotyczący programów przeciwdziałania paleniu tytoniu; art. XIII § 7 Konstytucji Oklahomy, nakazujący nauczanie „ekonomii domowej” w szkołach publicznych; art. IX § 2(b) Konstytucji Luizjany, dotyczący łączenia gazociągów; wreszcie art. XIV § 1 Konstytucji Nowego Jorku, dotyczący wytyczania tras narciarskich na gruntach publicznych⁷⁰.

Przyczyny występowania zjawiska legislacji konstytucyjnej są rozmaite⁷¹. W niektórych przypadkach tego typu rozwiązania były wyrazem nieufności twórców konstytucji stanowych do legislatur: członkowie konwencji, uważając, iż zdominowane przez grupy nacisku ciała ustawodawcze nie będą zdolne do wprowadzenia potrzebnych ich zdaniem reform ekonomicznych czy społecznych, postanawiali dokonać tego przy okazji zmiany lub rewizji konstytucji⁷². W innych wypadkach konstytucjonalizacja norm ustawowych wynikała z dążenia dominujących w danym momencie sił politycznych do zabezpieczenia swoich zdobyczy legislacyjnych przed zmianą przez przyszłe legislatury⁷³. Jeszcze odmienną kategorię stanowią sytuacje, gdy wprowadzenie pewnych reform na drodze zmiany konstytucji okazywało się łatwiejsze niż realizacja tego samego celu poprzez zwyczajny proces polityczny. Już na przełomie XIX i XX w. grupy nacisku spotykające się z niepowodzeniami w legislaturze wykorzystywały konwencje konstytucyjne do osiągnięcia swoich celów (jako przykład można tu podać *casus* prohibicji w wielu stanach)⁷⁴. Współcześnie wiele przepisów noszących cechy legislacji konstytucyjnej wprowadzanych jest w drodze inicjatywy obywatelskiej: osiemnaście stanów przewiduje taki tryb inicjowania poprawek⁷⁵, przy czym na Florydzie i w Illinois jest to

⁶⁹ Zob. ogólnie J.W. Hurst, *The Growth of American Law. The Law Makers*, Union NJ 2001, s. 237-246.

⁷⁰ Część przykładów przytoczonych w tym fragmencie podano za: Ch.W. Hammons, *Was James Madison Wrong?...*, s. 840.

⁷¹ Zob. ogólnie J. Bryce, *The American Commonwealth*, t. 1, Indianapolis 2005, t. 1, s. 393-394; A.L. Sturm, *The Development of American State Constitutions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1982, Vol. 12, nr 1, s. 57; L. Schlam, *State Constitutional Amending, Independent Interpretation, and Political Culture: A Case Study in Constitutional Stagnation*, „DePaul Law Review” 1994, Vol. 43, nr 2, s. 282-283.

⁷² Ch.G. Fritz, *The American Constitutional Tradition Revisited...*, s. 967.

⁷³ J.W. Hurst, *The Growth of American Law...*, s. 244.

⁷⁴ *Tamże*, s. 245-246.

⁷⁵ *The Book of the States*, red. A.S. Wall, H.M. Perkins, Lexington 2013, tab. 1.3, [online] <http://knowledgecenter.csg.org/kc/category/content-type/content-type/book-states/bos-2013>, 13 II 2013.

jedyna forma inicjatywy obywatelskiej (nie ma inicjatywy ustawodawczej)⁷⁶. Wreszcie w wielu wypadkach legislacja konstytucyjna jest narzędziem służącym do obchodzenia konstytucyjnych ograniczeń nałożonych na ustawodawstwo zwykłe, czy to poprzez tworzenie wyjątków *ad hoc* dla poszczególnych projektów, czy też przez konstytucjonalizację reform, które wcześniej zostały uznane za sprzeczne z konstytucją przez stanowe sądy najwyższe⁷⁷.

Szczególnie niepokojące z perspektywy założeń poprawnej legislacji wydają się sytuacje, gdy wprowadzanie *ad hoc* wyjątków od konstytucyjnych ograniczeń nakładanych na władzę ustawodawczą staje się normalną praktyką polityczną. Przykładem może być tu sytuacja istniejąca w tych stanach, których konstytucje zakazują zaciągania długu publicznego, w związku z czym każda inwestycja czy program stanowy wiążący się z potrzebą emisji obligacji wymaga uchwalenia poprawki konstytucyjnej⁷⁸. Skrajnym przypadkiem omawianego problemu jest oczywiście Alabama, gdzie zbyt daleko posunięte ograniczenia swobody władz lokalnych (i legislatury) w zakresie ustalania podatków lokalnych, zadłużenia oraz kompetencji i wynagrodzeń urzędników lokalnych doprowadziły do uchwalenia co najmniej 400 poprawek konstytucyjnych odnoszących się wyłącznie do pojedynczych hrabstw⁷⁹. W doktrynie wskazuje się na szereg niepożądanych efektów omawianej praktyki: prowadzi ona m.in. do spadku poszanowania dla konstytucji oraz zbędnego mnożenia przepisów (utrudniającego interpretację konstytucji i ograniczającego jej przystępność dla zwykłych obywateli)⁸⁰. Niemniej jednak legislacja konstytucyjna wydaje się już głęboko zakorzeniona w tradycjach ustrojowych części stanów.

Coraz częściej przepisy konstytucji stanowych przypominają zwykłe ustawy nie tylko pod względem materii, lecz także techniki legislacyjnej. O ile w tradycji amerykańskiego konstytucjonalizmu normy konstytucyjne były zwykle formułowane w sposób ogólny⁸¹, to poprawki konstytucyjne uchwalane w ostatnich dekadach coraz częściej są formułowane w sposób bardziej typowy dla ustaw: są obudowane szeregiem definicji, dyrektyw interpretacyjnych (np. w postaci klauzul rozłączności) i norm o charakterze wykonawczym⁸². Również w wypadku tego zjawiska wskazać można różnorodne przyczyny, jednak najistotniejszą z nich wydaje się brak zaufania do tego, iż interpretacja

⁷⁶ Tamże, tab. 6.9.

⁷⁷ W.F. Dodd, *The Function of a State Constitution*, „Political Science Quarterly” 1915, Vol. 30, nr 2, s. 213, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/2141919>; J.W. Hurst, *The Growth of American Law...*, s. 246; L. Schlam, *State Constitutional Amending...*, s. 282.

⁷⁸ Przykładem takiego stanu do 1991 r. był Teksas. Zob. szerzej G.D. Braden i in., *The Constitution of the State of Texas. An Annotated and Comparative Analysis*, Austin 1977, s. 202-206.

⁷⁹ Zob. szerzej J.M. Allen III, J.W. Hinds, *Alabama Constitutional Reform*, „Alabama Law Review” 2001, Vol. 53, nr 1, s. 1.

⁸⁰ J.W. Hurst, *The Growth of American Law...*, s. 202-203.

⁸¹ G. Blum i in., *American Jurisprudence*, t. 16A, § 2.

⁸² Zob. np. Ariz. Const. art. XXVIII; Wash. Const. art. VII § 12; Or. Const. art. VII § 41; Ohio Const. art. II § 34a; N.J. Const. art. VI sec. VIII; Mo. Const. art. III § 38d; Fla. Const. art. X § 27; Cal. Const. art. XXXIV.

sądowa i ustawodawstwo rozwinie przepisy poprawki w sposób zgodny z intencjami jej twórców⁸³. Hipotezę tę wydaje się potwierdzać fakt, że najczęściej taką zbliżoną do ustaw zwykłych formę mają poprawki przyjmowane w drodze inicjatywy obywatelskiej (często wbrew dominującym poglądom establishmentu politycznego), podczas gdy poprawki zgłaszane przez legislaturę częściej zachowują typową dla wcześniejszych tradycji konstytucyjnych ogólność i zwięzłość. Inną przyczyną jest fakt, iż część inicjatyw obywatelskich redagowana jest początkowo jako projekty ustaw (niektóre z nich mają nawet odrębne, „ustawowe” tytuły – np. art. 10B Konstytucji Kalifornii nazwany został przez wnioskodawców „ustawą o ochronie zasobów morskich” (*Marine Resources Protection Act of 1990*)⁸⁴).

V. ELASTYCZNOŚĆ KONSTYTUCJI STANOWYCH

Kolejną zasadniczą różnicą między konstytucjonalizmem stanowym a federalnym jest znacząco większa częstotliwość nowelizacji i całościowych rewizji konstytucji stanowych⁸⁵. Jedyne dziewiętnaście stanów wciąż zachowało swoje pierwsze konstytucje stanowe, przy czym wśród nich tylko sześć przyjęło je jeszcze przed wojną secesyjną⁸⁶. Przeciętnie stan miał w swojej historii dwie lub trzy konstytucje, zaś rekordzistkami są Luizjana (11) i Georgia (10). Zauważyć przy tym należy, iż wśród stanów, które wielokrotnie zmieniały swoje ustawy zasadnicze, dominują stany południowe: żaden stan nieuczestniczący w secesji nie miał więcej niż cztery konstytucje. Taki stan rzeczy wynika w dużym stopniu z faktu, iż prawie każdy z jedenastu stanów należących do Konfederacji w latach 1861-1881 przyjął przynajmniej trzy konstytucje: jedną po secesji, drugą w okresie rekonstrukcji (a często jeszcze jedną podczas wcześniejszej rekonstrukcji prezydenckiej) oraz trzecią po wycofaniu wojsk federalnych⁸⁷. Nie sposób jednak zaprzeczyć, iż zwłaszcza w Georgii i Luizjanie częste zmiany konstytucyjne stanowią element lokalnej tradycji politycznej, której nie da się wyjaśnić wyłącznie poprzez doświadczenia secesji i rekonstrukcji.

Analiza samych tylko zupełnych rewizji konstytucji nie pokazuje jednak w pełni dynamicznego charakteru konstytucji stanowych, zwłaszcza że w ostatnich dekadach całościowe zmiany konstytucji są coraz rzadsze: jedynie osiem spośród obecnie obowiązujących konstytucji stanowych zostało uchwalonych w ciągu ostatnich 50 lat, zaś spośród tej liczby najpóźniejsza – Konstytucja Georgii z 1983 r. – już liczy sobie 31 lat (w 1986 r. doszło jeszcze do generalnej rewizji Konstytucji Rhode Island, ale jedynie

⁸³ F.P. Grad, R.F. Williams, *State Constitutions for the Twenty-First Century*, t. 2: *Drafting State Constitutions, Revisions, and Amendments*, Albany 2006, s. 47-48.

⁸⁴ Cal. Const. art. 10B § 1 (*This article shall be known and may be cited as the Marine Resources Protection Act of 1990*).

⁸⁵ Zob. ogólnie J. Blocher, *Reverse Incorporation of State Constitutional Law*, „Southern California Law Review” 2011, Vol. 84, s. 355-356, [online] <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1653619>.

⁸⁶ *The Book of the States*, tab. 1.1.

⁸⁷ D.J. Elazar, *The Principles and Traditions...*, s. 20.

w formie wprowadzenia pakietu zmian do Konstytucji z 1843 r.⁸⁸). Jednak zmiana konstytucyjna na szczeblu stanowym przyjmuje obecnie postać uchwalania bardziej punktowych poprawek konstytucyjnych. Przeciętna konstytucja stanowa w ciągu 120 lat swojego obowiązywania była nowelizowana prawie 150 razy. Najrzadziej nowelizowane były: Konstytucja Illinois z 1971 r. (12 razy) oraz Konstytucja Alaski z 1956 r. (29 razy), zaś najczęściej – Konstytucja Teksasu z 1876 r. (474 razy), Konstytucja Karoliny Południowej z 1895 r. (498 razy), Konstytucja Kalifornii z 1879 r. (527 razy) oraz absolutna rekordzistka – Konstytucja Alabamy z 1901 r. (880 razy)⁸⁹. W przypadku Alabamy i Karoliny Południowej tak duża liczba poprawek wynika w znacznym stopniu ze zjawiska przyjmowania poprawek lokalnych, tj. odnoszących się jedynie do poszczególnych jednostek podziału terytorialnego (hrabstw, miast czy nawet mniejszych miejscowości); praktyka taka spotykana jest też w Luizjanie, chociaż poprawki lokalne nie są tam aż tak częste jak w wymienionych dwóch stanach, a do 1982 r. występowała również w Georgii⁹⁰.

Jedynie sześć stanów poszło za wzorem konstytucji federalnej i dołącza uchwalone poprawki na końcu dokumentu⁹¹; w pozostałych stanach są one włączane w tekst jednolity, publikowany regularnie przez upoważnione do tego organy stanowe (zwykle sekretarza stanu, Sąd Najwyższy lub komisję odpowiedzialną za opracowywanie zbiorów praw)⁹².

Zarówno znaczna częstotliwość zmian konstytucyjnych na szczeblu stanowym, jak i różnice pomiędzy stanami w tej kwestii były już przedmiotem zainteresowania badaczy⁹³. Pierwszą z hipotez wyjaśniających to zjawisko przedstawił Morton Keller, wiążąc częstsze zmiany konstytucji stanowych z odmiennym stosunkiem opinii publicznej do zmian konstytucyjnych na szczeblu stanowym i federalnym⁹⁴. Zgodnie z tym poglądem, szczególne znaczenie, jakie ma konstytucja federalna z 1787 r. w amerykańskiej kulturze politycznej, przyczynia się do ograniczenia liczby formalnych poprawek do minimum⁹⁵. Konstytucje stanowe natomiast nie cieszą się takim szacunkiem publicznym, przez co elektorat jest bardziej otwarty na propozycje zmian. Ponadto stosunek opinii publicznej do konstytucji stanowych różni się w poszczególnych stanach, co z kolei przyczynia się do różnic międzystanowych w liczbie poprawek. Krytycy przywoływanej hipotezy za-

⁸⁸ P. T. Conley, R. G. Flanders, *The Rhode Island State Constitution...*, s. 35.

⁸⁹ *The Book of the States*, tab. 1.1.

⁹⁰ Obecna konstytucja Georgii z 1983 r. dopuszcza jedynie poprawki o charakterze ogólnym i abstrakcyjnym. Zob. Ga. Const. of 1983, art. X sec. I cl. 1. O poprawkach lokalnych zob. szerzej G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 142-143 oraz M.B. Hill, *The Georgia State Constitution. A Reference Guide*, Westport 1994, s. 26-28.

⁹¹ Alabama, Arkansas, Connecticut, Massachusetts, Karolina Południowa, Wirginia Zachodnia.

⁹² Zob. np. Ga. Const. of 1983, art. XI sec. V; Maine Const. of 1820, art. X § 6.

⁹³ Zob. ogólnie G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 30.

⁹⁴ M. Keller, *The Politics...*, s. 67 et seq.

⁹⁵ Zob. m.in. S. Levinson, *Constitutional Faith*, Princeton 2011, s. 9-53; P.W. Kahn, *Legitimacy and History. Self-Government in American Constitutional Theory*, New Haven 1992, rozdz. 2. Na temat szczególnego stosunku Amerykanów do Konstytucji USA zob. szerzej M.G. Kammen, *A Machine that Would Go of Itself. The Constitution in American Culture*, New Brunswick 2006.

uważali jednak, iż związek między estymą dla konstytucji a częstotliwością zmian działa w dwie strony – im częściej ustawa zasadnicza jest zmieniana, tym bardziej staje się przedmiotem bieżącego sporu politycznego, w związku z czym respekt dla niej spada; z drugiej strony im rzadsze zmiany, tym bardziej konstytucja jest postrzegana jako ideał stojący ponad codzienną polityką⁹⁶. Wskazuje się także na brak empirycznego potwierdzenia zarówno samej hipotezy, jak i założenia, że stanowa opinia publiczna ma w ogóle wyrobiony pogląd na kwestię zmiany konstytucyjnej *in abstracto*, a nie tylko na poszczególne projekty⁹⁷. Niemniej jednak nawet jeżeli omawiana hipoteza nie wyjaśnia w dostateczny sposób przyczyn różnic w liczbie poprawek między stanami, to wskazuje na jedną z istotnych przyczyn różnicy między formalnie niezwykle rzadko zmienianą konstytucją federalną a często zmienianymi konstytucjami stanowymi.

Inne wyjaśnienie problemu różnic w liczbie poprawek przedstawił Donald Lutz, który wykazał istnienie korelacji między częstotliwością poprawek a długością i elastycznością konstytucji⁹⁸. Obie hipotezy były formułowane już wcześniej, chociaż wtedy jeszcze bez poparcia empirycznego. Z jednej strony zauważano, iż im bardziej szeroka i szczegółowa regulacja konstytucyjna, tym większe prawdopodobieństwo, że zajdzie potrzeba jej nowelizacji⁹⁹. Z drugiej strony, im mniej szczególnych wymogów proceduralnych odnoszących się do zmiany konstytucji, tym łatwiej zorganizować siły polityczne pozwalające wprowadzić takową¹⁰⁰. Jednak i w tym wypadku zaznaczyć należy, że korelacja wcale nie musi wskazywać związku przyczynowo-skutkowego: jeżeli instytucja częstych poprawek konstytucyjnych będzie zakorzeniona w tradycji politycznej danego stanu, to może to w znaczący sposób wpłynąć na przyjęcie przez twórców konstytucji bardziej elastycznej procedury zmiany¹⁰¹. Podobnie im częstsze są poprawki konstytucyjne, tym większe prawdopodobieństwo, że do konstytucji stanowej wprowadzone zostaną przepisy kazuistyczne czy legislacja konstytucyjna, przyczyniając się do wzrostu jej objętości. Ponadto omawiana hipoteza częściowo zawodzi przy porównaniu konstytucji stanowych i konstytucji federalnej: gdyby badać tylko

⁹⁶ M.G. Colantuono, *The Revision of American State Constitutions: Legislative Power, Popular Sovereignty, and Constitutional Change*, „California Law Review” 1987, Vol. 75, nr 4, s. 1510, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/3480598>; S.M. Griffin, *Constitutionalism in the United States: From Theory to Politics*, „Oxford Journal of Legal Studies” 1990, Vol. 10, nr 2, s. 202-205, [online] <http://dx.doi.org/10.1093/ojls/10.2.200>. Por. również J. Madison, *The Federalist No. 49*, [w:] *The Federalist Papers*, s. 262 ([A]s every appeal to the people would carry an implication of some defect in the government, frequent appeals would, in a great measure, deprive the government of that veneration which time bestows on every thing).

⁹⁷ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 32-34.

⁹⁸ D.S. Lutz, *Toward a Theory of Constitutional Amendment*, „American Political Science Review” 1994, Vol. 88, nr 2, s. 355, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/2944709>.

⁹⁹ Warto jednak wskazać, iż inny badacz konstytucji stanowych, Christopher Hammons, uzyskał negatywną korelację między obszernością oraz kazuistycznością konstytucji stanowej a częstotliwością jej całkowitej zmiany – konstytucje takie są często nowelizowane, ale obowiązują relatywnie dłużej niż ich bardziej „ramowe” odpowiedniczki. Ch.W. Hammons, *Was James Madison Wrong?... passim*.

¹⁰⁰ D.S. Lutz, *Toward a Theory...*, s. 358.

¹⁰¹ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 37.

liczbę poprawek zgłoszonych w legislaturach (procedury ratyfikacyjne są bowiem nieporównywalne – na szczeblu stanowym jest to zwykle referendum, a na szczeblu federalnym – ratyfikacja przez stany), to nie wyjaśnia ona różnicy między liczbą poprawek zgłoszonych przez Kongres (trzydzieści trzy w ciągu 225 lat) a liczbą poprawek zgłoszonych w legislaturach stanów, w których również wymagana jest kwalifikowana większość dwóch trzecich głosów w obu liczbach (około półtorej rocznie)¹⁰². Wydaje się, iż poza formalnymi wymogami istotny wpływ na rzeczywistą sztywność lub elastyczność konstytucji będzie miał bowiem system partyjny: na szczeblu stanowym stosunkowo często zdarzało się, że jedna partia uzyskiwała większość dwóch trzecich w obu izbach legislatury, podczas gdy od zakończenia rekonstrukcji żadnej partii nie udało się samodzielnie przeprowadzić projektu poprawki przez Kongres federalny.

Trzecią hipotezą wyjaśniającą zjawisko częstych nowelizacji konstytucji stanowych jest nadmierna restrykcyjność części z nich. Zwolennicy tej hipotezy wskazują na fakt, iż wiele spośród stanowych poprawek konstytucyjnych nie ma na celu wprowadzenia trwałej i ogólnej zmiany do ustawy zasadniczej, a jedynie jednorazowe zawieszenie któregoś z zawartych w konstytucji ograniczeń nałożonych na władze stanowe. Przykładem mogą być tu liczne poprawki wprowadzające *ad hoc* dla poszczególnych projektów wyjątki od generalnej reguły zakazującej legislaturom stanowym zaciągania długu publicznego czy też wspomniane już poprawki lokalne, wynikające z nadmiernie restrykcyjnych ograniczeń na tworzenie prawa obowiązującego tylko lokalnie¹⁰³. Hipoteza ta również nie wyjaśnia wszystkich różnic pomiędzy konstytucjami stanowymi, ale stosunkowo dobrze tłumaczy przypadki skrajne, takie jak Alabama, Karolina Południowa czy Teksas.

Brak natomiast potwierdzenia dla innej hipotezy, zakładającej związek między liczbą poprawek do konstytucji stanowej a możliwością ich inicjowania na drodze inicjatywy obywatelskiej. Zarówno średnia liczba poprawek ogółem przyjętych, jak i średnia liczba poprawek przyjmowanych rocznie nie różni się istotnie w tych grupach stanów¹⁰⁴. Wśród stanów dopuszczających obywatelską inicjatywę konstytucyjną znajduje się zarówno Illinois, którego konstytucja jest najrzadziej nowelizowana, jak i Kalifornia, należąca do rekordzistek pod względem liczby poprawek.

VI. ROLA NIEFORMALNYCH MECHANIZMÓW ZMIANY KONSTYTUCYJNEJ NA SZCZEBLU STANOWYM

Zupełnie odmienna na szczeblu stanowym jest natomiast rola nieformalnych mechanizmów zmiany konstytucyjnej, które na szczeblu federalnym bywają uważane za ważniejsze od tych formalnych (przede wszystkim odnosi się to do interpretacji sądowej).

¹⁰² Na podstawie *The Book of the States*, tab. 1.1 i 1.2.

¹⁰³ Zob. *supra*, cz. IV.

¹⁰⁴ Dla stanów dopuszczających inicjatywę obywatelską średnia liczba poprawek przyjmowanych w ciągu roku wynosi 1,37, a dla ogółu stanów – 1,38. Nieco większa różnica występuje, gdy porówna się średnią liczbę zgłaszanych poprawek (2,27 dla stanów dopuszczających inicjatywę, 2,07 dla ogółu, przy odchyleniu standardowym 1,91 dla ogółu stanów). Dane na podstawie *The Book of the States*, tab. 1.1 i 1.3.

Wiele najistotniejszych zmian konstytucyjnych na szczeblu federalnym – sądowa akceptacja polityki *New Deal*¹⁰⁵, dalsze rozszerzenie kompetencji ustawodawczych federacji¹⁰⁶, delegalizacja segregacji rasowej¹⁰⁷, przyjęcie zasady „jeden człowiek – jeden głos”¹⁰⁸, inkorporacja karty praw¹⁰⁹, „rewolucja proceduralna” (*due process revolution*)¹¹⁰ czy konstytucyjna legitymizacja państwa administracyjnego¹¹¹ – dokonało się bez jakichkolwiek zmian w tekście Konstytucji, jedynie na drodze interpretacji sądowej, a przede wszystkim precedensowych rozstrzygnięć federalnego Sądu Najwyższego. Sądy stanowe nie wywierają aż tak dominującego wpływu na rozwój stanowego prawa konstytucyjnego¹¹², zwykle bardziej konserwatywnie podchodząc do interpretacji konstytucyjnej, aczkolwiek – szczególnie w obszarze ochrony praw i wolności jednostek – zdarzają się wyjątki¹¹³. Niewątpliwie zjawisko to powiązane jest z większą częstotliwością formalnych nowelizacji konstytucji stanowych¹¹⁴: o ile zwolennicy doktryny „żyjącego konstytucjonalizmu” na szczeblu federalnym powołują się na potrzebę re-interpretacji postanowień konstytucji w obliczu nowych okoliczności i potrzeb, których twórcy tego dokumentu nie byli w stanie przewidzieć, to na szczeblu stanowym argument ten jest w dużym stopniu nietrafiony, gdyż nowelizacje ustawy zasadniczej są znacznie częstsze¹¹⁵.

¹⁰⁵ Zob. np. *National Labor Relations Board v. Jones & Laughlin Steel Corp.*, 301 U.S. 1 (1937) i *Steward Machine Co. v. Davis*, 301 U.S. 548 (1937). Zob. też szerzej W.E. Leuchtenburg, *The Supreme Court Reborn. The Constitutional Revolution in the Age of Roosevelt*, New York 1995.

¹⁰⁶ Zob. *Heart of Atlanta Motel, Inc. v. United States*, 379 U.S. 241 (1964); *Katzenbach v. McClung*, 379 U.S. 294 (1964); *Maryland v. Wirtz*, 392 U.S. 183 (1968); *Perez v. United States*, 402 U.S. 146 (1971).

¹⁰⁷ *Brown v. Board of Education*, 347 U.S. 483 (1954).

¹⁰⁸ *Reynolds v. Sims*, 377 U.S. 533 (1964); *Gray v. Sanders*, 372 U.S. 368 (1963); *Wesberry v. Sanders*, 376 U.S. 1 (1964).

¹⁰⁹ *Gitlow v. New York*, 268 U.S. 652 (1925); *Cantwell v. Connecticut*, 310 U.S. 296 (1940); *Everson v. Board of Education*, 330 U.S. 1 (1947); *Wolf v. Colorado*, 338 U.S. 25 (1949); *Malloy v. Hogan*, 378 U.S. 1 (1964); *Duncan v. Louisiana*, 391 U.S. 145 (1968); *Benton v. Maryland*, 395 U.S. 784 (1969); *McDonald v. Chicago*, 561 U.S., 130 S.Ct. 3020 (2010).

¹¹⁰ *Gideon v. Wainwright*, 372 U.S. 335 (1963); *Miranda v. Arizona*, 384 U.S. 436 (1966); *Goldberg v. Kelly*, 397 U.S. 254 (1970); *Mathews v. Eldridge*, 424 U.S. 319 (1976).

¹¹¹ *Crowell v. Benson*, 285 U.S. 22 (1932); *Humphrey's Executor v. United States*, 295 U.S. 602 (1935); *American Power & Light Co. v. Securities and Exchange Commission*, 329 U.S. 90 (1946); *Lichter v. United States*, 334 U.S. 742 (1948).

¹¹² G.A. Tarr, *State Constitutional Design...*, s. 9, przyp. 7.

¹¹³ Zob. ogólnie R.K.L. Collins, P.J. Galie, *Models of Post-Incorporation Judicial Review: 1985 Survey of State Constitutional Individual Rights Decisions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1985, Vol. 16, nr 3, s. 111; *Developments in the Law: The Interpretation of State Constitutional Rights*, „Harvard Law Review” 1982, Vol. 95, nr 6, s. 1324, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1340746>.

¹¹⁴ L. Schlam, *State Constitutional Amending...*, s. 270-271; R.F. Williams, *State Constitutional Law Processes*, s. 199.

¹¹⁵ Dennis NettikSimmons przekonuje jednak, że większa elastyczność konstytucji stanowych może również sprzyjać aktywizmowi sędziowskiemu, gdyż zmniejsza antydemokratyczny efekt decyzji sądowych (tenże, *Towards a Theory of State Constitutional Jurisprudence*, „Montana Law Review” 2014, Vol. 46, nr 2, s. 279).

Nie oznacza to jednak, że sądownictwo stanowe nie odgrywa istotnej roli w rozwoju stanowego prawa konstytucyjnego¹¹⁶. Wiele aspektów konstytucji stanowych – relacje wewnątrz egzekutywy pluralnej, weto częściowe, rozgraniczenie ustaw generalnych i lokalnych, ograniczenie ustaw prywatnych do pojedynczej materii – wymaga rozgraniczania i operacjonalizacji koncepcji (takich jak pojedynczy przedmiot regulacji czy pozycja budżetu), które z natury nie są szczególnie precyzyjne, a to otwiera szerokie pole do interpretacji sądowej¹¹⁷. Ponadto o ile sądy federalne zwykle unikają angażowania się w bezpośrednie konflikty polityczne między władzami politycznymi, opierając się na klasycznej interpretacji doktryn rozsądzalności (ang. *justiciability*), legitymacji procesowej i kwestii politycznej, to sądy stanowe są znacznie bardziej skłonne do włączania się w tego typu dysputy¹¹⁸. Dla przykładu, o ile orzecznictwo Sądu Najwyższego USA uznaje, iż członkowie Kongresu nie mają legitymacji procesowej, by zaskarżać decyzje prezydenta, które ich zdaniem wkraczają w kompetencje władzy ustawodawczej¹¹⁹, to w wielu stanach sądy rozpatrywały złożone przez członków legislatur skargi o uznanie za niekonstytucyjne poszczególnych przypadków gubernatorskiego weta częściowego¹²⁰ czy nawet rozporządzeń wykonawczych (*executive orders*) wydawanych przez gubernatora¹²¹ w trybie *de facto* kontroli abstrakcyjnej. Część konstytucji stanowych przewiduje również możliwość wydawania przez sądy najwyższe opinii doradczych (zwykle na wniosek gubernatora lub legislatury stanowej)¹²².

Również w zakresie prawa remedialnego niektóre sądy stanowe charakteryzują się większym aktywizmem niż współczesne sądownictwo federalne¹²³. Sądy stanowe są przeważnie bardziej skłonne niż sądy federalne do stosowania tzw. środków

¹¹⁶ Zob. ogólnie H.A. Linde, *The State and the Federal Courts in Governance: Vive la Difference!*, „William and Mary Law Review” 2005, Vol. 46, s. 1273.

¹¹⁷ L. Schlam, *State Constitutional Amending...*, s. 284-285.

¹¹⁸ H. Hershkoff, *State Courts and the „Passive Virtues”: Rethinking the Judicial Function*, „Harvard Law Review” 2001, Vol. 114, nr 7, s. 1834, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1342498>; N. Stern, *The Political Question Doctrine in State Courts*, „South Carolina Law Review” 1984, Vol. 35, s. 405.

¹¹⁹ *Raines v. Byrd*, 521 U.S. 811 (1997).

¹²⁰ *Washington State Legislature v. Lowry*, 931 P.2d 885, 131 Wash.2d 309 (1997); *Silver v. Pataki*, 755 N.E.2d 842, 96 N.Y.2d 532 (2001); *Ex parte Riley*, 11 So.3d 801 (Ala. 2008). Por. *Romer v. Colorado General Assembly*, 810 P.2d 215 (Colo. 1991) (wniesiona przez gubernatora sprawa o wyrok deklaratoryjny dotyczący legalności weta częściowego uznanego za nieważne przez legislaturę). Zob. szerzej J.F. Pottorff, *Political Stew: Item Veto Issues Bubbling to the Top in State Court Jurisdictions*, „Emerging Issues in State Constitutional Law” 1988, Vol. 1, s. 121; R. Briffault, *The Item Veto in State Courts*, „Temple Law Review” 1993, Vol. 66, s. 256.

¹²¹ *House Speaker v. Governor*, 506 N.W.2d 190, 443 Mich. 560 (1993).

¹²² Zob. szerzej J.D. Persky, „*Ghosts That Slay*”: *A Contemporary Look at State Advisory Opinions*, „Connecticut Law Review” 2004, Vol. 37, s. 1155; R.H. Kennedy, *Advisory Opinions: Cautious About Non-Judicial Undertakings*, „University of Richmond Law Review” 1989, Vol. 23, nr 2, s. 173; R.F. Williams, *State Constitutional Law: Cases...*, s. 691-699; H. Hershkoff, *State Courts...*, s. 1845-1846; T. Langer, *Stany w USA. Instytucje, praktyka, doktryna*, Koszalin 1997, s. 318.

¹²³ H.A. Linde, *The State and the Federal Courts...*, s. 1273-1275.

strukturalnych¹²⁴, czego przykładem są głośne sprawy dotyczące finansowania systemu szkolnego¹²⁵. Częściej też stosowane przez sądy stanowe środki remedialne głęboko ingerują w proces polityczny. Wskazać tu można np. na decyzję Sądu Najwyższego Nevada nakazującą legislaturze stanowej zwiększenie budżetu systemu edukacji publicznej (i zezwalającą na sfinansowanie tego celu przez podniesienie podatków bez wymagane go konstytucyjnie progu dwóch trzecich głosów)¹²⁶ czy też na wyrok Sądu Najwyższego Massachusetts wymagający, by legislatura uchwaliła środki na publiczne finansowanie kampanii wyborczych¹²⁷. Jakkolwiek jeszcze w latach 60. i 70. XX w. również sądy federalne (zwłaszcza w sprawach dotyczących desegregacji szkolnictwa publicznego) stosowały remedia równie drastycznie wkraczające w kompetencje innych władz¹²⁸, to w ostatnich latach praktyka ta została znacząco ograniczona¹²⁹.

Wśród przyczyn zwiększonej aktywności sądów stanowych w wymienionych obszarach należy wskazać przede wszystkim na inny kształt uregulowań dotyczących władzy sądowniczej w konstytucjach stanowych oraz na powszechną na szczeblu stanowym wybieralność sędziów¹³⁰. Duża część instytucjonalnych ograniczeń federalnej władzy sądowniczej wynika z doktryn rozsądzalności, legitymacji procesowej i kwestii politycznej¹³¹, zgodnie z którymi sądy federalne mogą rozstrzygać jedynie sprawy natury sądowej¹³²,

¹²⁴ Środek strukturalny (*structural injunction*) to środek ochrony prawnej, w której sąd przejmuje nadzór nad funkcjonowaniem danej instytucji publicznej (lub bezpośrednie zarządzanie nią) w celu likwidacji naruszeń Konstytucji mających charakter systemowy. Zob. Ch.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, St. Paul 1969-2012, § 8312; O.M. Fiss, D. Rendleman, *Injunctions*, Mineola 1984, rozdz. 9, s. 526; K. Grossenbacher, *Implementing Structural Injunctions: Getting a Remedy When Local Officials Resist*, „Georgia Law Review” 1992, Vol. 80, s. 2227 oraz ogólnie A. Chayes, *The Role of the Judge in Public Law Litigation*, „Harvard Law Review” 1976, Vol. 89, nr 7, s. 1281, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1340256>; D. Rendleman, *Complex Litigation. Injunctions, Structural Remedies and Contempt*, New York 2010.

¹²⁵ Zob. D.S. Reed, *Twenty-Five Years after Rodriguez: School Finance Litigation and the Impact of the New Judicial Federalism*, „Law & Society Review” 1998, Vol. 32, nr 1, s. 213, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/827752>.

¹²⁶ *Guinn v. Legislature of Nevada*, 71 P.3d 1269 (Nev. 2003).

¹²⁷ *Bates v. Director of Office of Campaign & Political Fin.*, 763 N.E.2d 6 (Mass. 2002).

¹²⁸ Zob. np. *Jenkins v. Missouri*, 672 F.Supp. 400 (W.D. Mo. 1988), *aff'd*, 855 F.2d 1295 (8th Cir. 1989), *rev'd in part*, 495 U.S. 33 (1990). Zob. też *Griffin v. County School Bd. of Prince Edward County*, 377 U.S. 218, 233 (1964) (*dictum*).

¹²⁹ Zob. np. *Missouri v. Jenkins*, 515 U.S. 70 (1995).

¹³⁰ H. Hershkoff, *Positive Rights and State Constitutions: The Limits of Federal Rationality Review*, „Harvard Law Review” 1999, Vol. 112, nr 6, s. 1157-1163, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1342383>; R. Briffault, *The Disfavored Constitution*, s. 956-957.

¹³¹ H. Hershkoff, *State Courts...*, s. 1835-1836, 1842-1844. Zob. szerzej R.H. Fallon i in., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, New York 2003, s. 55-266; P. Laidler, *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki. Od prawa do polityki*, Kraków 2011, s. 82-84.

¹³² Zob. ogólnie Ch.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice...*, § 3529. Wymóg ten wyklucza rozstrzyganie przez sądy tzw. kwestii politycznych, tj. powierzonych uznaniu władz politycznych lub nierozstrzygalnych w sposób sądowy. Zob. *Baker v. Carr*, 369 U.S. 186 (1961); R.H. Fallon i in., *Hart and Wechsler's...*, s. 243-267; I. Małajny, *Reguła „kwestii politycznych” w orzecznictwie Sądu Najwyższego USA*,

konkretne (a nie hipotetyczne czy abstrakcyjne)¹³³ i sporne¹³⁴, w których obie strony mają interes prawny¹³⁵, a sąd jest w stanie skutecznie ochronić ten interes¹³⁶. Wymienione doktryny zostały wyprowadzone przez sądy z konstytucyjnej definicji władzy sądowniczej, która rozciąga się jedynie na „sprawy” (*cases*) i „kontrowersje” (*controversies*)¹³⁷. Ponieważ w konstytucjach stanowych przeważnie brak definicji władzy sądowniczej, część sądów stanowych przyjęła znacznie bardziej liberalną interpretację doktryn rozsądzalności (jako pozbawionych zaczepienia w tekście konstytucji)¹³⁸, aczkolwiek w innych stanach orzecznictwo przejęło w tym zakresie rozwiązania z doktryny federalnej, uznając wymogi rozsądzalności za wpisane w samo pojęcie władzy sądowniczej (przynajmniej w kręgu kultury prawnej *common law*)¹³⁹.

Z bardziej politycznego punktu widzenia na pozycję sądów stanowych w sporach o interpretację konstytucji stanowej istotnie rzutuje fakt, iż w trzydziestu ośmiu stanach sędziowie sądów najwyższej instancji są wybierani¹⁴⁰. Posiadanie mandatu pochodzącego z powszechnych wyborów niewątpliwie wzmacnia legitymację władzy sądowniczej w sporach z pogranicza kwestii politycznych i prawnokonstytucyjnych¹⁴¹. Niemniej jednak trzeba zauważyć, iż dotychczas nieprzebadana pozostaje teza o istnieniu korelacji między wybieralnością sędziów a aktywizmem sędziowskim (rozumianym czy to jako większa skłonność do uchylania decyzji władz politycznych, czy też jako częstsze ingerowanie w proces polityczny, czy też jako bardziej „kreatywna” interpretacja konstytucji).

[w:] *Konstytucjonalizm a doktryny polityczno-prawne. Najnowsze kierunki badań*, red. R.M. Małajny, Katowice 2008, s. 202.

¹³³ *Alabama State Federation of Labor v. McAdory*, 325 U.S. 450, 461-462 (1945) (*It has long been [courts'] considered practice not to decide abstract, hypothetical or contingent questions*); *Tilton v. Richardson*, 403 U.S. 672, 682 (1971); *Correspondence of the Justices* (1793); R.H. Fallon i in., *Hart and Wechsler's...*, s. 78-85.

¹³⁴ *Muskrat v. United States*, 219 U.S. 346 (1911); Ch.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice...*, § 3530; J.H. Killian i in., *The Constitution of the United States of America: Analysis and Interpretation*, S. Doc. No. 108-17, Washington 2004, s. 684-685.

¹³⁵ Zob. m.in. *Valley Forge Christian College v. Americans United for Separation of Church and State, Inc.*, 454 U.S. 464, 471-472 (1982); *Allen v. Wright*, 468 U.S. 737, 750-751 (1984); *Lujan v. Defenders of Wildlife*, 504 U.S. 555, 559-561 (1992). Zob. szerzej Ch.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice...*, §§ 3531 et seq. Zob. też A. Scalia, *The Doctrine of Standing as an Essential Element of the Separation of Powers*, „Suffolk University Law Review” 1983, Vol. 17, s. 881.

¹³⁶ Zob. m.in. *Lujan v. Defenders of Wildlife*, 504 U.S. 555, 595 (1992); *Steel Co. v. Citizens for a Better Environment*, 523 U.S. 83 (1998); *Hayburn's Case*, 2 U.S. (2 Dall.) 409 (1792).

¹³⁷ J.H. Killian i in., *The Constitution...*, s. 682-683.

¹³⁸ H.A. Linde, *The State and the Federal Courts...*, s. 1283; H. Hershkoff, *State Courts...*, s. 1879-1880.

¹³⁹ *Tamże*, s. 1876; M.C. Dorf, *The Relevance of Federal Norms for State Separation of Powers*, „Roger Williams University Law Review” 1998, Vol. 4, nr 1, s. 61.

¹⁴⁰ S.P. Croley, *The Majoritarian Difficulty: Elective Judiciaries and the Rule of Law*, „University of Chicago Law Review” 1995, Vol. 62, nr 2, s. 725-726.

¹⁴¹ H. Hershkoff, *State Courts...*, s. 1887.

VII. ZASADA DOMNIEMANIA KOMPETENCJI NA SZCZEBLU STANOWYM

Wreszcie zaznaczyć trzeba jeszcze jedną zasadniczą różnicę między konstytucjami stanowymi a konstytucją federalną – różnicę, którą do początku XX w. doktryna uznawała za podstawową, aczkolwiek obecnie jej praktyczne znaczenie zmalało: rząd federalny¹⁴² jest rządem o kompetencjach wyliczonych i ograniczonych¹⁴³, podczas gdy rządy stanowe mają kompetencje ogólne (*plenary powers*)¹⁴⁴. O ile zatem konstytucja federalna koncentruje się przede wszystkim na kompetencjach organów publicznych, o tyle konstytucje stanowe na pierwszy plan wysuwają ograniczenia¹⁴⁵. Organy władzy federalnej mogą działać tylko wtedy, gdy Konstytucja – wprost lub przez implikację – przyznaje im odpowiednie kompetencje; legislatura stanowa może działać w dowolnej materii, chyba iż zakazuje jej tego konstytucja stanowa lub prawo federalne¹⁴⁶. Przytoczona reguła w teorii wciąż jest podstawową zasadą interpretacji konstytucyjnej na obu szczeblach amerykańskiego systemu konstytucyjnego¹⁴⁷, w praktyce jednak jej znaczenie jest mniejsze: z jednej strony kompetencje federacji – na skutek interpretacji sądowej oraz przemian gospodarczych – uległy znacznemu rozszerzeniu, zaś z drugiej – kompetencje legislatur stanowych zostały wydatnie ograniczone przez coraz bardziej restrykcyjne konstytucje stanowe¹⁴⁸. Stąd też obecnie zarówno na szczeblu federalnym, jak i na szczeblu stanowym to afirmatywne ograniczenia konstytucyjne (np. gwarancje praw i wolności jednostki czy wymogi proceduralne) są głównym wzorcem kontroli konstytucyjności aktów prawnych.

VIII. METODY WYKŁADNI KONSTYTUCJI STANOWYCH

Wskazane powyżej różnice między konstytucjami stanowymi a konstytucją federalną nie mogą pozostać bez wpływu na metody ich wykładni. Jakkolwiek ze względu na

¹⁴² Rozumiany tutaj *sensu largo*, jako ogół władz publicznych Unii, a nie w bardziej typowym dla tradycji kontynentalnej znaczeniu – jako władza wykonawcza.

¹⁴³ U.S. Const. 10th Amend.

¹⁴⁴ T.M. Cooley, *A Treatise on the Constitutional Limitations...*, s. 207; R.F. Williams, *State Constitutional Law Processes*, s. 178; M.E. Libonati, *The Legislative Branch*, [w:] *State Constitutions for the Twenty-First Century*, t. 3: *The Agenda of State Constitutional Reform*, red. G.A. Tarr, R.F. Williams, Albany 2006, s. 37.

¹⁴⁵ W.F. Dodd, *Implied Powers and Implied Limitations in Constitutional Law*, „Yale Law Journal” 1919, Vol. 29, nr 2, s. 137, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/786104>.

¹⁴⁶ R.F. Williams, *On the Importance of a Theory of Legislative Power under State Constitutions*, „Quinnipiac Law Review” 1996, Vol. 15, s. 57.

¹⁴⁷ S.H. Friedelbaum, *State Courts and the Separation of Powers: A Venerable Doctrine in Varied Contexts*, „Albany Law Review” 1998, Vol. 61, nr 5, s. 1421.

¹⁴⁸ R.A. Schapiro, *Contingency and Universalism in State Separation of Powers Discourse*, „Roger Williams University Law Review” 1998, Vol. 4, nr 1, s. 102 (*To say that the United States Congress enjoys only enumerated powers, while state legislatures exercise plenary power, would be to emphasize theory over practice*).

wspólną kulturę prawną *common law*, w której funkcjonują zarówno systemy prawne federacji, jak i stanów, przy interpretacji konstytucji na obu szczeblach wykorzystywane są co do zasady te same metody, to stosowane są one w różny sposób¹⁴⁹.

Orzecznictwo, zarówno na szczeblu federalnym¹⁵⁰, jak i stanowym¹⁵¹, jednoznacznie uznaje, iż tekst konstytucji i jego wykładnia językowa jest zawsze punktem wyjścia dla interpretacji¹⁵². Jednak w przypadku konstytucji federalnej sądy stosują nieco odmienne podejście do wykładni językowej niż przy interpretacji zwykłych ustaw. Jak bowiem zauważył w *McCulloch v. Maryland*¹⁵³ sędzia John Marshall, *nie możemy zapominać, iż interpretujemy konstytucję*, która z natury swojej będzie zwykle wskazywała ogólne reguły, cele i zasady, pozostawiając ustalenie szczegółów interpretacji. W innym wypadku bowiem konstytucja musiałaby nabrać charakteru obszernego kodeksu i stałaby się niezrozumiała dla opinii publicznej¹⁵⁴. W oparciu o to rozumowanie sądy federalne w większości przypadków odrzucały zawężającą interpretację tekstu konstytucji, o ile nie miała ona oparcia również w innych metodach wykładni.

Powstaje jednak pytanie, czy takie samo podejście jest uzasadnione w przypadku konstytucji stanowych. Wiele z nich to dokumenty bardziej podobne do ustawy niż do konstytucji federalnej, zarówno pod względem objętości i stylu, jak i stopnia szczegółowości¹⁵⁵. W takich przypadkach argumenty sędziego Marshalla o unikalnym charakterze tekstu konstytucji przestają być trafne. Niemniej jednak konstytucje stanowe nie są jedynie ustawami o wyższej mocy prawnej – niektóre zawarte w nich przepisy, zwłaszcza postanowienia kart praw czy zasady ustrojowe, mają charakter bardziej zbliżony do konstytucji federalnej. Część sądów stanowych i badaczy opowiedziała się w związku z tym za wyróżnieniem i odmiennym traktowaniem „fundamentalnych” i „zwyyczajnych” norm konstytucji, gdzie ta pierwsza kategoria obejmuje podstawowe zasady

¹⁴⁹ Zob. ogólnie D. Friedman, *Applying Federal Constitutional Theory to the Interpretation of State Constitutions: The Ban on Special Laws in Maryland*, „Maryland Law Review” 2012, Vol. 71, nr 2, s. 411.

¹⁵⁰ *Free Enterprise Fund v. Public Company Accounting Oversight Board*, 537 F.3d 667, 688 (D.C. Cir. 2008), *aff'd in part, rev'd in part, and remanded*, 561 U.S., 130 S.Ct. 3138, 177 L.Ed.2d 706 (2010) (Kavanaugh, J., dissenting) (powołując *Clinton v. City of New York*, 524 U.S. 417, 438-440 (1998); *Edmond v. United States*, 520 U.S. 651, 658-664 (1997); *Immigration and Naturalization Service v. Chadha*, 462 U.S. 919, 945-959 (1983); *Buckley v. Valeo*, 424 U.S. 1, 118-137 (1976).

¹⁵¹ Zob. m.in. *Danielson v. Dennis*, 139 P.3d 688, 691 (Colo. 2006); *Republican Party of Texas v. Dietz*, 940 S.W.2d 86, 89, 40 Tex. Sup. Ct. J. 384 (1997); *Commonwealth v. Edmunds*, 586 A.2d 887, 895, 526 Pa. 374, 390, 19 A.L.R.5th 979 (1991).

¹⁵² Zob. też N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland Statutes...*, §§ 45.1, 47.1.

¹⁵³ *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. (4 Wheat.) 316 (1819).

¹⁵⁴ *A constitution, to contain an accurate detail of all the subdivisions of which its great powers will admit, and of all the means by which they may be carried into execution, would partake of the prolixity of a legal code, and could scarcely be embraced by the human mind. It would, probably, never be understood by the public. Its nature, therefore, requires, that only its great outlines should be marked, its important objects designated, and the minor ingredients which compose those objects, be deduced from the nature of the objects themselves – tamże*, s. 407.

¹⁵⁵ J.A. Gardner, *The Failed Discourse of State Constitutionalism*, „Michigan Law Review” 1992, Vol. 90, nr 4, s. 818-822, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1289401>.

ustrojowe oraz otwarte normy „właściwej procedury” (*due process*), „równej ochrony prawa” (*equal protection of the laws*) etc., zaś druga – przepisy szczegółowe i proceduralne oraz „legislację konstytucyjną”¹⁵⁶. Rozwiązanie to nie jest jednak pozbawione wad, przede wszystkim arbitralnie wprowadza rozróżnienie między formalnie równorzędnymi normami konstytucji, które opiera się w dużym stopniu na subiektywnej ocenie ich wagi i znaczenia, a nie na kryteriach obiektywnych¹⁵⁷.

Znaczące odmienności między konstytucjonalizmem federalnym i stanowym występują też przy wykładni historycznej¹⁵⁸. Po pierwsze, nie sposób wskazać jednej grupy „autorów” większości konstytucji stanowych¹⁵⁹. Co prawda każda z nich jest dziełem stanowej konwencji konstytucyjnej, ale konwencje te nie tworzyły dokumentów mających charakter autorski, a zamiast tego dokonywały kompilacji sprawdzonych rozwiązań z innych stanów, uzupełnianej jedynie o lokalne innowacje¹⁶⁰. Znacząca większość przepisów każdej konstytucji stanowej jest więc rezultatem zapożyczeń z innych stanów (lub z poprzednich konstytucji tego samego stanu¹⁶¹), co komplikuje ustalenie intencji „twórców” poszczególnych norm – czy rozstrzygać powinna intencja autorów oryginalnego przepisu, czy też konwencji dokonującej zapożyczenia? Ponadto, jak już wskazano, konstytucje stanowe były nowelizowane o wiele częściej niż konstytucja federalna, w związku z czym intencja twórców oryginalnego dokumentu w wielu kwestiach może nie być już relewantna¹⁶². Ponieważ zaś poprawki pochodziły z różnych epok i odzwierciedlały często bardzo odmienne doktryny polityczne i poglądy na właściwą organizację rządu czy odpowiedni kształt polityki publicznej, nie sposób odwoływać się – jak często czyni się to przy interpretacji konstytucji federalnej¹⁶³ – do chociaż w miarę jednolitej¹⁶⁴

¹⁵⁶ Zob. m.in. *Vreeland v. Byrne*, 370 A.2d 825, 304-305, 72 N.J. 292 (1977); D. Schuman, *A Failed Critique of State Constitutionalism*, „Michigan Law Review” 1992, Vol. 91, nr 2, s. 277-278, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1289687>; J.G. Pope, *An Approach to State Constitutional Interpretation*, „Rutgers Law Journal” 1993, Vol. 24, s. 985; R.F. Williams, *The Brennan Lecture: Interpreting State Constitutions as Unique Legal Documents*, „Oklahoma City University Law Review” 2002, Vol. 27, s. 212-213. Zob. również F.P. Grad, R.F. Williams, *State Constitutions...*, t. 2, s. 47-48.

¹⁵⁷ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 190-191. Zob. też J.A. Gardner, *What Is a State Constitution?*, „Rutgers Law Journal” 1993, Vol. 24, s. 1033.

¹⁵⁸ W tej kwestii zob. ogólnie R.F. Williams, *State Constitutional Law: Cases...*, s. 562-586.

¹⁵⁹ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 193.

¹⁶⁰ *Tamże*, s. 98-99; Ch.G. Fritz, *Book Review: Rethinking the American Constitutional Tradition: National Dimensions in the Formation of State Constitutions*, „Rutgers Law Journal” 1995, Vol. 26, s. 969.

¹⁶¹ Na temat szczególnych problemów związanych z interpretacją zapożyczeń z poprzednich konstytucji tego samego stanu zob. G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 203-204.

¹⁶² *Tamże*, s. 193.

¹⁶³ Zob. np. J.W. Caesar, *The Constitution as Political Theory. Between Rationalism and Reverence*. 2014 *Walter Berns Constitution Day Lecture*, Washington 2014, [online] <https://www.aei.org/wp-content/uploads/2014/12/The-Constitution-as-Political-Theory.pdf>, 29 V 2015.

¹⁶⁴ Jak zauważa Ryszard M. Małajny, nie sposób skonstruować spójnej doktryny odzwierciedlającej intencje wszystkich osób zaangażowanych w przyjęcie Konstytucji USA – czy nawet tylko wszystkich członków konwencji filadelfijskiej. Można jednak rozpatrywać pewien wspólny mianownik poglądów

„doktryny” twórców konstytucji¹⁶⁵. W związku z tym dominująca na szczyble stanowym postać wykładni historycznej, tzw. *clause-bound originalism*, ogranicza się do badania genezy i historycznego znaczenia poszczególnych przepisów konstytucji, a nie ustawy zasadniczej jako całości¹⁶⁶.

Po drugie, znaczna większość obowiązujących obecnie konstytucji i poprawek konstytucyjnych została ratyfikowana w drodze referendum. Istotna jest więc nie tylko intencja autorów danego przepisu konstytucyjnego, lecz także (czy nawet przede wszystkim) wyborców, którzy dokonali jego ratyfikacji¹⁶⁷. Jednak o ile jeszcze pogląd ciała przedstawicielskiego na daną kwestię interpretacyjną można ustalić w oparciu o przebieg jego debat (aczkolwiek w doktrynie słusznie podkreśla się niebezpieczeństwa wiążące się z takim podejściem, np. ryzyko błędnego przypisania poglądów aktywnej mniejszości członkom milczącej większości¹⁶⁸), to o wiele trudniej ustalić, jak dany przepis konstytucyjny rozumieli uczestnicy referendum. Na skutek tego przy wykładni historycznej konstytucji stanowych stanowisko opinii publicznej próbuje się zwykle ustalić pośrednio, np. poprzez analizę materiałów z kampanii referendalnej czy artykułów prasowych z danego okresu¹⁶⁹. Bardzo istotna jest też znajomość kontekstu historycznego przyjęcia danej poprawki lub klauzuli – często jest ona odpowiedzią na konkretne wydarzenia polityczne, decyzje sądowe czy ruchy społeczne¹⁷⁰. Wreszcie konieczna jest wiedza o dominujących w danej epoce i w danym stanie prądach myśli ustrojowej, gdyż pozornie podobne przepisy konstytucji stanowych, pochodzące jednak z różnych

---

znacznej większości z nich, który ostatecznie znalazł odzwierciedlenie w Konstytucji. R.M. Małajny, *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Katowice 1985, s. 137-139.

¹⁶⁵ J.A. Gardner, *The Failed Discourse...*, s. 793-794. Ustalenie takiej doktryny może być ponadto bardzo trudne, gdyż twórcy konstytucji stanowych w większości nie pozostawili po sobie tak bogatego wyboru pism, jak czołowi ojcowie Konstytucji USA (James Madison, Alexander Hamilton, Thomas Jefferson, James Wilson czy John Adams). P.W. Kahn, *Interpretation and Authority in State Constitutionalism*, „Harvard Law Review” 1993, Vol. 106, nr 5, s. 1162, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1341687>.

¹⁶⁶ Pojęcie to wprowadza J.H. Ely, *Democracy and Distrust. A Theory of Judicial Review*, Cambridge, Mass. 1980, s. 12. Zob. też G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 194 oraz ogólnie R.F. Williams, *State Constitutional Law: Cases...*, s. 562-586.

¹⁶⁷ Tenże, *State Constitutional Law Processes*, s. 196-197.

¹⁶⁸ Zob. F.H. Easterbrook, *Text, History, and Structure in Statutory Interpretation*, „Harvard Journal of Law & Public Policy” 1994, Vol. 17, s. 68; K.A. Shepsle, *Congress Is a „They,” Not an „It”: Legislative Intent as Oxymoron*, „International Review of Law and Economics” 1992, Vol. 12, nr 2, s. 239, [online] [http://dx.doi.org/10.1016/0144-8188\(92\)90043-Q](http://dx.doi.org/10.1016/0144-8188(92)90043-Q).

¹⁶⁹ Zob. L.H. Levinson, *Interpreting State Constitutions by Resort to the Record*, „Florida State University Law Review” 1978, Vol. 6, s. 568-571; D. Friedman, *Applying...*, s. 436.

¹⁷⁰ Odwołać się tu należy do jednej z najstarszych teorii interpretacyjnych w kulturze *common law*, tzw. teorii *equity of the statute* („słuszności ustawy”), zgodnie z którą każdy akt prawny należy interpretować w świetle wady (*mischief*) wcześniejszego stanu prawnego, która skłoniła ustawodawcę do jego zmiany. J.F. Manning, *Textualism and the Equity of the Statute*, „Columbia Law Review” 2001, Vol. 101, nr 1, s. 1, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1123509>. Zob. też W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England in Four Volumes*, red. G. Sharswood, B. Field, Philadelphia 1893, s. *60-*61; *Heydon’s Case*, 3 Co. Rep. 7, 76 Eng. Rep. 637 (Ex. Pasch. 26 Eliz. I); N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland Statutes...*, § 45:9.

epok, mogą służyć zupełnie odmiennym celom. G. Alan Tarr podaje tu trafny przykład norm konstytucyjnych wyrażających zasadę równości¹⁷¹. W konstytucjach osiemnastowiecznych miały one przede wszystkim zapewnić równość polityczną (w klasycznym sensie republikańskim) i uniemożliwić wykształcenie się dziedzicznej arystokracji, zaś w konstytucjach dziewiętnastowiecznych – zapobiec nadawaniu specjalnych przywilejów mniejszościowym, ale wpływowym grupom interesów (np. preferencyjnemu traktowaniu wielkich korporacji)¹⁷². Jednak wiele sądów stanowych zupełnie błędnie interpretuje te przepisy podobnie do klauzuli równej ochrony prawnej XIV poprawki do Konstytucji USA, której cel był całkowicie odmienny – ochrona politycznie słabych mniejszości przed dyskryminacją ze strony większości¹⁷³.

Wreszcie wspomnieć trzeba o szczególnym na szczeblu stanowym znaczeniu wykładni komparatystycznej. Jak to określił Tarr, każda konstytucja stanowa funkcjonuje w ramach „uniwersum konstytucji” złożonego z pozostałych konstytucji stanowych oraz konstytucji federalnej¹⁷⁴. Większość przepisów konstytucji stanowych, zwłaszcza tych dotyczących podstawowych kwestii ustrojowych – podziału władz, praw i wolności obywatelskich, zmiany konstytucji – ma swoje odpowiedniki w innych konstytucjach stanowych, a często również w Konstytucji USA. W związku z tym naturalne jest, iż sądy oraz inne podmioty dokonujące wykładni konstytucji stanowych często odnoszą się do tego, jak analogiczne przepisy były interpretowane w innych jurysdykcjach¹⁷⁵.

Przedmiotem sporu w doktrynie jest jednak problem, jak dużą wagę poszczególne stany powinny przywiązywać do wykładni komparatystycznej. Jedno stanowisko, określane mianem „pozytywistycznego”¹⁷⁶, kładzie szczególny nacisk na fakt, iż prawo konstytucyjne każdego stanu wypływa z woli suwerena wyrażonej za pośrednictwem konstytucji stanowej. Ponieważ interpretacja podobnych przepisów konstytucyjnych przez inne stany nie odzwierciedla woli stanowego suwerena, to może ona według zwolenników tego podejścia mieć wyłącznie pomocnicze znaczenie dla wykładni danej konstytucji stanowej (głównie wtedy, gdy na jej podstawie można wnioskować o intencjach twórców tej konstytucji, np. jeżeli przepis konstytucyjny został zapożyczony z innego stanu). Zamiast tego zwolennicy tego podejścia w doktrynie kładą nacisk na elementy rozstrzygające o specyfice danego stanu – różnice językowe czy specyficzne uwarunkowania historyczne, gospodarcze, społeczne i polityczne¹⁷⁷. Pogląd pozytywistyczny spo-

¹⁷¹ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 198-199.

¹⁷² Zob. ogólnie R.F. Williams, *Equality Guarantees...*, *passim*.

¹⁷³ Zob. S.P. Fino, *Judicial Federalism and Equality Guarantees in State Supreme Courts*, „Publius. The Journal of Federalism” 1987, Vol. 17, nr 1, s. 51.

¹⁷⁴ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 199-201.

¹⁷⁵ Zob. np. G.A. Caldeira, *The Transmission of Legal Precedent: A Study of State Supreme Courts*, „American Political Science Review” 1985, Vol. 79, nr 1, s. 178, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1956126>.

¹⁷⁶ Określenie użyte za J.A. Gardner, *The Positivist Revolution that Wasn't: Constitutional Universalism in the States*, „Roger Williams University Law Review” 1998, Vol. 4, nr 1, s. 109.

¹⁷⁷ Zob. np. H.A. Linde, *Are State Constitutions Common Law?*, „Arizona Law Review” 1992, Vol. 34, s. 228-229.

tkał się jednak z krytyką części badaczy, przekonujących, iż we współczesnym, mobilnym społeczeństwie amerykańskim zasadnicze wartości konstytucyjne są wspólne dla obywateli wszystkich stanów i wyraża je konstytucjonalizm federalny¹⁷⁸, zaś tożsamość stanowa jest na tyle słaba, że stany nie są już prawdziwie odrębnymi wspólnotami politycznymi, a przez to nie należy dopatrywać się w specyfice poszczególnych konstytucji stanowych czegoś więcej niż przypadku historii¹⁷⁹. Jako alternatywę badacze ci proponują podejście określane przez nich mianem „międzystanowego dialogu konstytucyjnego”¹⁸⁰, w którym stanowe prawo konstytucyjne jest traktowane, podobnie jak np. amerykańskie prawo rzeczowe, prawo kontraktów czy inne działy prawa prywatnego, jako rodzaj *common law* – zbiór ogólnych reguł, w zasadzie wspólnych dla wszystkich stanów, które są równolegle rozwijane przez sądy stanowe i mają jedynie nieznaczące zaczepienie ustawowe¹⁸¹. Oczywiście, lokalne przepisy prawa pozytywnego zawarte w stanowej konstytucji mają w tym modelu pierwszeństwo przed „międzystanowymi” normami prawa konstytucyjnego, ale ich rola jest drugorzędna; najważniejsze zasady konstytucyjne, np. dotyczące praw i wolności jednostki czy podziału władz, wywodzą się z przepisów konstytucyjnych o charakterze normotwórczym i mają charakter niepisany. Model ten przypisuje duże znaczenie wykładni komparatystycznej, zaś mniejsze – metodom odwołującym się do specyfiki lokalnej¹⁸². Nawiązuje on w ten sposób do wizji stanów jako „laboratoriów demokracji”, mogących eksperymentować z różnorodnymi rozwiązaniami ustrojowymi¹⁸³. Podejście to nadaje jednak znacznej części szczegółowych uregulowań konstytucji stanowych status norm drugiej kategorii, które co prawda mają moc konstytucyjną, ale poza tym traktowane są jako zwykłe ustawy. Orzecznictwo sądów stanowych mieści się zazwyczaj pomiędzy tymi dwoma stanowiskami, stosując zarówno „pozytywistyczne”, jak i komparatystyczne metody wykładni.

Osobnym problemem jest odwoływanie się przy wykładni konstytucji stanowej do orzecznictwa innego stanu (lub federalnego) w sytuacji, w której interpretowany przepis konstytucji stanowej został bezpośrednio zapożyczony z konstytucji tej właśnie jurysdykcji¹⁸⁴. Zgodnie z przyjętą w kulturze prawnej *common law* regułą wykładni uchwalenie bez zmian przepisu pochodzącego z aktu prawnego już obowiązującego (w tej samej lub innej jurysdykcji) implikuje, iż prawodawca znał i zaaprobował wszyst-

¹⁷⁸ Tamże, s. 827-830.

¹⁷⁹ J.A. Gardner, *The Failed Discourse...*, s. 830-832.

¹⁸⁰ Zob. P. Baude, *Interstate Dialogue in State Constitutional Law*, „Rutgers Law Journal” 1997, Vol. 28, s. 835.

¹⁸¹ Zob. L. Friedman, *The Constitutional Value of Dialogue and the New Judicial Federalism*, „Hastings Constitutional Law Quarterly” 2000, Vol. 28, s. 93; J.A. Gardner, *The Positivist Revolution...*, *passim*; P.W. Kahn, *Interpretation and Authority...*, s. 1163. Pionierem tego podejścia był sędzia Thomas Cooley, który w 1868 r. opublikował pierwsze dzieło traktujące o stanowym prawie konstytucyjnym w ogólności (a nie o konstytucjach poszczególnych stanów), *A Treatise on the Constitutional Limitations which Rest upon the Legislative Power of the States of the American Union* (cytowane powyżej).

¹⁸² L. Friedman, *The Constitutional Value...*, s. 133-135.

¹⁸³ *New State Ice Co. v. Liebmann*, 285 U.S. 262, 311 (1932) (Brandeis, J., dissenting).

¹⁸⁴ G.A. Tarr, *Understanding State Constitutions...*, s. 207-208.

kie precedensowe orzeczenia interpretujące dany przepis¹⁸⁵. Teoretycznie więc przyjęcie przepisu konstytucyjnego zapożyczonego z innej konstytucji jest równoznaczne z inkorporacją do prawa stanu dokonującego zapożyczenia całości orzecznictwa ustalającego treść zapożyczanej normy¹⁸⁶, aczkolwiek sądy stanowe nie zawsze stosują omawianą regułę w praktyce.

Wspomnieć wreszcie wypada o szczególnym problemie, jaki występuje przy interpretacji tych norm konstytucji stanowych dotyczących praw i wolności jednostki, które mają swoje odpowiedniki w Konstytucji USA. Aczkolwiek orzecznictwo Sądu Najwyższego interpretujące konstytucję federalną w żaden sposób nie wiąże sądownictwa stanowego w interpretacji konstytucji stanowych¹⁸⁷, część badaczy wskazywała, iż jeżeli sądy stanowe będą interpretować identycznie brzmiące przepisy odmiennie niż federalny Sąd Najwyższy, uzasadniając to tylko różnicą zdań co do ich właściwej interpretacji, to podważy to legitymację ich decyzji¹⁸⁸. Zdaniem zwolenników tego poglądu sądy stanowe powinny stosować tzw. *lockstep approach* („podejście wyrównujące”) przy wykładni stanowych kart praw, interpretując je zgodnie z obowiązującą w danym momencie linią orzecznictwa Sądu Najwyższego¹⁸⁹. Przeciwnicy tego podejścia argumentowali zaś, iż sądy stanowe mogą znaleźć obiektywne uzasadnienie szerszej interpretacji stanowych gwarancji praw i wolności w odmiennych sformułowaniach użytych przez twórców stanowej ustawy zasadniczej oraz w lokalnych tradycjach konstytucyjnych poszczególnych stanów¹⁹⁰. Również w tym wypadku oba podejścia są reprezentowane w orzecznictwie, przy czym przeważa raczej pierwsze z nich, co jednak wynika bardziej z wygody sądów (które mogą skorzystać z gotowych rozwiązań doktrynalnych) niż z ogólnej teorii konstytucjonalizmu stanowego¹⁹¹.

¹⁸⁵ Zob. m.in. N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland Statutes...*, § 49:9; E.T. Crawford, *The Construction of Statutes*, Holmes Beach 1999, § 233.

¹⁸⁶ Oczywiście dotyczy to tylko orzeczeń zapadłych przed przyjęciem danego przepisu w stanie zapożyczającym. Od momentu dokonania zapożyczenia obie jurysdykcje interpretują zapożyczoną normę całkowicie niezależnie.

¹⁸⁷ *Alderman v. United States*, 394 U.S. 165, 175 (1969). Zob. też R.F. Williams, *In the Supreme Court's Shadow: Legitimacy of State Rejection of Supreme Court Reasoning and Result*, „South Carolina Law Review” 1984, Vol. 35, nr 3, s. 353. Oczywiście, nawet jeżeli konstytucja stanowa zapewnia mniejszą ochronę praw i wolności niż Konstytucja USA, to sądy i tak nie mogą stosować ustaw i przepisów sprzecznych z tą ostatnią. Zob. U.S. Const., art. VI § 2.

¹⁸⁸ Zob. m.in. R.B. Johansen, *The New Federalism: Toward a Principled Interpretation of the State Constitution*, „Stanford Law Review” 1977, Vol. 29, nr 2, s. 300, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1228242>.

¹⁸⁹ E.M. Maltz, *Lockstep Analysis and the Concept of Federalism*, „Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1988, Vol. 496, s. 98.

¹⁹⁰ Zob. m.in. H.A. Linde, *E Pluribus – Constitutional Theory and State Courts*, „Georgia Law Review” 1984, Vol. 18, s. 178-181; E.A. Peters, *Review: State Constitutional Law: Federalism in the Common Law Tradition: Developments in State Constitutional Law by Bradley D. McGraw*, „Michigan Law Review” 1986, Vol. 84, nr 4/5, s. 583, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1288831>; S.S. Abrahamson, D.S. Gutmann, *The New Federalism: State Constitutions and State Courts*, „Judicature” 1991, Vol. 71, s. 99.

¹⁹¹ R.A. Schapiro, *Contingency and Universalism...*, s. 88-92.

IX. PODSUMOWANIE

Omówione powyżej odmienności pokazują, iż błędem byłoby uznawanie konstytucji stanowych jedynie za lokalne odpowiedniki Konstytucji USA. Aczkolwiek wszystkie one dotyczą warstwy formalnej konstytucji, to jednak przekładają się na praktykę ustrojową. Po pierwsze, wpływają na pozycję ustrojową poszczególnych władz. Szczegółowość konstytucji stanowych z jednej strony osłabia pozycję władz politycznych (zwłaszcza legislatury), ograniczając ich swobodę decyzyjną, zaś wzmacnia sądownictwo, które odgrywa kluczową rolę w interpretacji norm konstytucyjnych. Z drugiej strony – jak już zauważono powyżej – większa szczegółowość i elastyczność konstytucji stanowych osłabia uzasadnienie aktywizmu sędziowskiego i tym samym przynajmniej częściowo go delegitymizuje. Ponadto mechanizmy formalnej nowelizacji konstytucji – na szczeblu federalnym mające charakter wybitnie wyjątkowy, a w stanach często będące elementem „codziennej” polityki – są zdominowane przez legislaturę i mechanizmy demokracji bezpośredniej, co z kolei przyczynia się do osłabienia pozycji pozostałych władz.

Różnice między konstytucjami stanowymi a Konstytucją USA przekładają się także na odmienne podejścia do interpretacji konstytucji stanowych, przede wszystkim na inną rolę wykładni językowej, różnice metodologiczne przy stosowaniu wykładni historycznej oraz wyraźnie większe znaczenie na szczeblu stanowym wykładni komparatystycznej. Podkreślić również należy, iż omawiany problem spotyka się z żywym zainteresowaniem znacznej części doktryny i jest zdecydowanie najlepiej zbadanym aspektem konstytucjonalizmu stanowego. Oczywiście ani wśród badaczy, ani wśród sądów stanowych nie powstał (i zapewne nigdy nie powstanie) konsensus co do tego, jak dokładnie metody wykładni konstytucji stanowych powinny uwzględniać specyfikę konstytucjonalizmu stanowego, ale trwająca w doktrynie dyskusja przyczynia się do formułowania kolejnych stanowisk, zwracających uwagę na wcześniej niedoceniane aspekty odmienności konstytucji stanowych, a równocześnie najlepiej świadczy o żywotności stanowej tradycji konstytucyjnej.

BIBLIOGRAFIA

- Abrahamson S.S., Gutmann D.S., *The New Federalism: State Constitutions and State Courts*, „Judicature” 1991, Vol. 71.
- Adams B. i in., *Environmental and Natural Resources Provisions in State Constitutions*, „Journal of Land, Resources & Environmental Law” 2002, Vol. 22.
- Adams W.P., *The First American Constitutions. Republican Ideology and the Making of the State Constitutions in the Revolutionary Era*, Lanham 2001.
- Alexander K., Alexander M.D., *American Public School Law*, Belmont 2005.
- Allen J.M. III, Hinds J.W., *Alabama Constitutional Reform*, „Alabama Law Review” 2001, Vol. 53, nr 1.

- Backman J.H., *Public Land Law Reform – Reflections from Western Water Law*, „Brigham Young University Law Review” 1982, Vol. 1982, nr 1.
- Baude P., *Interstate Dialogue in State Constitutional Law*, „Rutgers Law Journal” 1997, Vol. 28.
- Biber E., *The Price of Admission: Causes, Effects, and Patterns of Conditions Imposed on States Entering the Union*, „American Journal of Legal History” 2004, Vol. 46.
- Blackstone W., *Commentaries on the Laws of England in Four Volumes*, red. G. Sharswood, B. Field, Philadelphia 1893.
- Blocher J., *Reverse Incorporation of State Constitutional Law*, „Southern California Law Review” 2011, Vol. 84, [online] <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1653619>.
- Blum G. i in., *American Jurisprudence*, wyd. 2, t. 16A: *Constitutional Law*, St. Paul 2009.
- The Book of the States*, t. 44, red. A.S. Wall, H.M. Perkins, Lexington 2013.
- Braden G.D. i in., *The Constitution of the State of Texas. An Annotated and Comparative Analysis*, Austin 1977.
- Briffault R., *The Disfavored Constitution: State Fiscal Limits and State Constitutional Law*, „Rutgers Law Journal” 2003, Vol. 34.
- Briffault R., *The Item Veto in State Courts*, „Temple Law Review” 1993, Vol. 66.
- Bryce J., *The American Commonwealth*, Indianapolis 2005.
- Caesar J.W., *The Constitution as Political Theory. Between Rationalism and Reverence. 2014 Walter Berns Constitution Day Lecture*, Washington 2014, [online] <https://www.aci.org/wp-content/uploads/2014/12/The-Constitution-as-Political-Theory.pdf>.
- Caldeira G.A., *The Transmission of Legal Precedent: A Study of State Supreme Courts*, „American Political Science Review” 1985, Vol. 79, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1956126>.
- Chayes A., *The Role of the Judge in Public Law Litigation*, „Harvard Law Review” 1976, Vol. 89, nr 7, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1340256>.
- Colantuono M.G., *The Revision of American State Constitutions: Legislative Power, Popular Sovereignty, and Constitutional Change*, „California Law Review” 1987, Vol. 75, nr 4, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/3480598>.
- Collins R.K.L., Galie P.J., *Models of Post-Incorporation Judicial Review: 1985 Survey of State Constitutional Individual Rights Decisions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1985, Vol. 16, nr 3.
- Conley P.T., Flanders R.G., *The Rhode Island State Constitution. A Reference Guide*, Westport 2007.
- Cooley T.M., *A Treatise on the Constitutional Limitations which Rest upon the Legislative Power of the States of the American Union*, Boston 1883.
- Cornwell E.E., Goodman J.S., Swanson W.R., *State Constitutional Conventions. The Politics of the Revision Process in Seven States*, New York 1975.
- Crawford E.T., *The Construction of Statutes*, Holmes Beach 1999.
- Croley S.P., *The Majoritarian Difficulty: Elective Judiciaries and the Rule of Law*, „University of Chicago Law Review” 1995, Vol. 62, nr 2.
- Dealey J.Q., *Growth of American State Constitutions from 1776 to the End of the Year 1914*, Boston 1915.
- Developments in the Law: The Interpretation of State Constitutional Rights*, „Harvard Law Review” 1982, Vol. 95, nr 6, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1340746>.

- Dinan J.J., *The American State Constitutional Tradition*, Lawrence 2006.
- Dinan J.J., *The Virginia State Constitution. A Reference Guide*, Westport 2006.
- Dodd W.F., *The Function of a State Constitution*, „Political Science Quarterly” 1915, Vol. 30, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/2141919>.
- Dodd W.F., *Implied Powers and Implied Limitations in Constitutional Law*, „Yale Law Journal” 1919, Vol. 29, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/786104>.
- Dodd W.F., *The Revision and Amendment of State Constitutions*, Union, NJ 1999.
- Dorf M.C., *The Relevance of Federal Norms for State Separation of Powers*, „Roger Williams University Law Review” 1998, Vol. 4, nr 1.
- Dragich M., *State Constitutional Restrictions on Legislative Procedure: Rethinking Analysis of Original Purpose, Single Subject, and Clear Title Challenges*, „Harvard Journal on Legislation” 2001, Vol. 38.
- Easterbrook F.H., *Text, History, and Structure in Statutory Interpretation*, „Harvard Journal of Law & Public Policy” 1994, Vol. 17.
- Elazar D.J., *The Principles and Traditions Underlying American State Constitutions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1982, Vol. 12, nr 1.
- Ely J.H., *Democracy and Distrust. A Theory of Judicial Review*, Cambridge, Mass. 1980.
- Eskridge W.N., Frickey P.P., *Cases and Materials on Legislation. Statutes and the Creation of Public Policy*, St. Paul 1995.
- Fallon R.H. i in., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, New York 2003.
- Fino S.P., *Judicial Federalism and Equality Guarantees in State Supreme Courts*, „Publius. The Journal of Federalism” 1987, Vol. 17, nr 1.
- Fiss O.M., Rendleman D., *Injunctions*, Mineola 1984.
- Friedelbaum S.H., *State Courts and the Separation of Powers: A Venerable Doctrine in Varied Contexts*, „Albany Law Review” 1998, Vol. 61, nr 5.
- Friedman D., *Applying Federal Constitutional Theory to the Interpretation of State Constitutions: The Ban on Special Laws in Maryland*, „Maryland Law Review” 2012, Vol. 71, nr 2.
- Friedman L., *The Constitutional Value of Dialogue and the New Judicial Federalism*, „Hastings Constitutional Law Quarterly” 2000, Vol. 28.
- Fritz Ch.G., *The American Constitutional Tradition Revisited: Preliminary Observations on State Constitution-Making in the Nineteenth-Century West*, „Rutgers Law Journal” 1994, Vol. 25.
- Fritz Ch.G., *Book Review: Rethinking the American Constitutional Tradition: National Dimensions in the Formation of State Constitutions*, „Rutgers Law Journal” 1995, Vol. 26.
- Gardner J.A., *The Failed Discourse of State Constitutionalism*, „Michigan Law Review” 1992, Vol. 90, nr 4, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1289401>.
- Gardner J.A., *The Positivist Revolution that Wasn't: Constitutional Universalism in the States*, „Roger Williams University Law Review” 1998, Vol. 4, nr 1.
- Gardner J.A., *What Is a State Constitution?*, „Rutgers Law Journal” 1993, Vol. 24.
- Gelfand M.D., Mintz J.A., Salsich P.W., *State and Local Taxation and Finance in a Nutshell*, St. Paul 2000.
- Gittleman M.E., *The Dorr Rebellion. A Study in American Radicalism, 1833-1849*, New York 1973.
- Goebel T., *A Government by the People. Direct Democracy in America, 1890-1940*, Chapel Hill 2002.

- Grad F.P., *The State Constitution: Its Function and Form for Our Time*, „Virginia Law Review” 1968, Vol. 54, nr 5, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1071895>.
- Grad F.P., Williams R.F., *State Constitutions for the Twenty-First Century*, t. 2: *Drafting State Constitutions, Revisions, and Amendments*, Albany 2006.
- Griffin S.M., *Constitutionalism in the United States: From Theory to Politics*, „Oxford Journal of Legal Studies” 1990, Vol. 10, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.1093/ojls/10.2.200>.
- Grossenbacher K., *Implementing Structural Injunctions: Getting a Remedy When Local Officials Resist*, „Georgia Law Review” 1992, Vol. 80.
- Hamilton A., *The Federalist No. 78*, [w:] *The Federalist Papers*, red. G.W. Carey, J. McClellan, Indianapolis 2001.
- Hammons Ch.W., *Was James Madison Wrong? Rethinking the American Preference for Short, Framework-Oriented Constitutions*, „American Political Science Review” 1999, Vol. 93, nr 4, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/2586116>.
- Harrison J., *The Constitutional Origins and Implications of Judicial Review*, „Virginia Law Review” 1998, Vol. 84, nr 3, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1073667>.
- Hershkoff H., *Positive Rights and State Constitutions: The Limits of Federal Rationality Review*, „Harvard Law Review” 1999, Vol. 112, nr 6, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1342383>.
- Hershkoff H., *State Courts and the „Passive Virtues”: Rethinking the Judicial Function*, „Harvard Law Review” 2001, Vol. 114, nr 7, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1342498>.
- Hill M.B., *The Georgia State Constitution. A Reference Guide*, Westport 1994.
- Hoar R.S., *Constitutional Conventions. Their Nature, Powers, and Limitations*, Boston 1917.
- Holland R.J. i in., *State Constitutional Law. The Modern Experience*, St. Paul 2010.
- Horwitz M.J., *The Transformation of American Law, 1870-1960. The Crisis of Legal Orthodoxy*, New York 1992.
- Hurst J.W., *The Growth of American Law. The Law Makers*, Union, NJ 2001.
- Hutchins W.A., *Water Rights Laws in the Nineteen Western States*, Washington 1972.
- Johansen R.B., *The New Federalism: Toward a Principled Interpretation of the State Constitution*, „Stanford Law Review” 1977, Vol. 29, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1228242>.
- Journals of the Continental Congress*, red. W. Ford, Washington 1904-1937.
- Kahn P.W., *Interpretation and Authority in State Constitutionalism*, „Harvard Law Review” 1993, Vol. 106, nr 5, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1341687>.
- Kahn P.W., *Legitimacy and History. Self-Government in American Constitutional Theory*, New Haven 1992.
- Kammen M.G., *A Machine that Would Go of Itself. The Constitution in American Culture*, New Brunswick 2006.
- Keller M., *The Politics of State Constitutional Revision, 1820-1930*, [w:] *The Constitutional Convention as an Amending Device*, red. K.L. Hall, H.M. Hyman, L.V. Sigal, Washington 1981.
- Kennedy R.H., *Advisory Opinions: Cautious About Non-Judicial Undertakings*, „University of Richmond Law Review” 1989, Vol. 23, nr 2.
- Kiewiet D.R., Szakaty K., *Constitutional Limitations on Borrowing: An Analysis of State Bonded Indebtedness*, „Journal of Law, Economics & Organization” 1996, Vol. 12, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordjournals.jleo.a023362>.

- Killian J.H. i in., *The Constitution of the United States of America: Analysis and Interpretation*, S. Doc. No. 108-17, Washington 2004.
- Kramer L., *The People Themselves. Popular Constitutionalism and Judicial Review*, New York 2004.
- Laidler P., *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki. Od prawa do polityki*, Kraków 2011.
- Langer T., *Stany w USA. Instytucje, praktyka, doktryna*, Koszalin 1997.
- Leuchtenburg W.E., *The Supreme Court Reborn. The Constitutional Revolution in the Age of Roosevelt*, New York 1995.
- Levinson L.H., *Interpreting State Constitutions by Resort to the Record*, „Florida State University Law Review” 1978, Vol. 6.
- Levinson S., *Constitutional Faith*, Princeton 2011.
- Libonati M.E., *The Legislative Branch*, [w:] *State Constitutions for the Twenty-First Century*, t. 3: *The Agenda of State Constitutional Reform*, red. G.A. Tarr, R.F. Williams, Albany 2006.
- Libonati M.E., *State Constitutions and Legislative Process: The Road Not Taken*, „Boston University Law Review” 2009, Vol. 89, nr 2.
- Linde H.A., *Are State Constitutions Common Law?*, „Arizona Law Review” 1992, Vol. 34.
- Linde H.A., *Due Process of Lawmaking*, „Nebraska Law Review” 1976, Vol. 55, nr 2.
- Linde H.A., *E Pluribus – Constitutional Theory and State Courts*, „Georgia Law Review” 1984, Vol. 18.
- Linde H.A., *The State and the Federal Courts in Governance: Vive la Difference!*, „William and Mary Law Review” 2005, Vol. 46.
- Lutz D.S., *Popular Consent and Popular Control. Whig Political Theory in the Early State Constitutions*, Baton Rouge 1980.
- Lutz D.S., *The Purposes of American State Constitutions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1982, Vol. 12, nr 1.
- Lutz D.S., *Toward a Theory of Constitutional Amendment*, „American Political Science Review” 1994, Vol. 88, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/2944709>.
- Madison J., *The Federalist No. 48*, [w:] *The Federalist Papers*, red. G.W. Carey, J. McClellan, Indianapolis 2001.
- Madison J., *The Federalist No. 49*, [w:] *The Federalist Papers*, red. G.W. Carey, J. McClellan, Indianapolis 2001.
- Maltz E.M., *Lockstep Analysis and the Concept of Federalism*, „Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1988, Vol. 496.
- Małajny I., *Reguła „kwestii politycznych” w orzecznictwie Sądu Najwyższego USA*, [w:] *Konstytucjonalizm a doktryny polityczno-prawne. Najnowsze kierunki badań*, red. R.M. Małajny, Katowice 2008.
- Małajny R.M., *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Katowice 1985.
- Manning J.F., *Textualism and the Equity of the Statute*, „Columbia Law Review” 2001, Vol. 101, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1123509>.
- NettikSimmons D., *Towards a Theory of State Constitutional Jurisprudence*, „Montana Law Review” 2014, Vol. 46, nr 2.
- Permaloff A., *Methods of Altering State Constitutions*, „Cumberland Law Review” 2003, Vol. 33.
- Persky J.D., *„Ghosts That Slay”: A Contemporary Look at State Advisory Opinions*, „Connecticut Law Review” 2004, Vol. 37.

- Peters E.A., *Getting Away from the Federal Paradigm: Separation of Powers in State Courts*, „Minnesota Law Review” 1997, Vol. 81.
- Peters E.A., *Review: State Constitutional Law: Federalism in the Common Law Tradition: Developments in State Constitutional Law by Bradley D. McGraw*, „Michigan Law Review” 1986, Vol. 84, nr 4/5, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1288831>.
- Pope J.G., *An Approach to State Constitutional Interpretation*, „Rutgers Law Journal” 1993, Vol. 24.
- Pottorff J.F., *Political Stew: Item Veto Issues Bubbling to the Top in State Court Jurisdictions*, „Emerging Issues in State Constitutional Law” 1988, Vol. 1.
- Prakash S., Yoo J.C., *The Origins of Judicial Review*, „University of Chicago Law Review” 2003, Vol. 70.
- Reed D.S., *Twenty-Five Years after Rodriguez: School Finance Litigation and the Impact of the New Judicial Federalism*, „Law & Society Review” 1998, Vol. 32, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/827752>.
- Rendleman D., *Complex Litigation. Injunctions, Structural Remedies and Contempt*, New York 2010.
- Rosenthal A., *The State of State Legislatures: An Overview*, „Hofstra Law Review” 1983, Vol. 11.
- Rubin D.F., *Constitutional Aid Limitation Provisions and the Public Purpose Doctrine*, „Saint Louis University Public Law Review” 1993, Vol. 12.
- Ruud M.H., „No Law Shall Embrace More than One Subject”, „Minnesota Law Review” 1958, Vol. 42.
- Scalia A., *The Doctrine of Standing as an Essential Element of the Separation of Powers*, „Suffolk University Law Review” 1983, Vol. 17.
- Schapiro R.A., *Contingency and Universalism in State Separation of Powers Discourse*, „Roger Williams University Law Review” 1998, Vol. 4, nr 1.
- Schlam L., *State Constitutional Amending, Independent Interpretation, and Political Culture: A Case Study in Constitutional Stagnation*, „DePaul Law Review” 1994, Vol. 43, nr 2.
- Schuman D., *A Failed Critique of State Constitutionalism*, „Michigan Law Review” 1992, Vol. 91, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.2307/1289687>.
- Shepsle K.A., *Congress Is a „They,” Not an „It”: Legislative Intent as Oxymoron*, „International Review of Law and Economics” 1992, Vol. 12, nr 2, [online] [http://dx.doi.org/10.1016/0144-8188\(92\)90043-Q](http://dx.doi.org/10.1016/0144-8188(92)90043-Q).
- Singer N.J., Singer J.D.S., *Sutherland Statutes and Statutory Construction*, St. Paul 2008.
- Stern N., *The Political Question Doctrine in State Courts*, „South Carolina Law Review” 1984, Vol. 35.
- Sturm A.L., *The Development of American State Constitutions*, „Publius. The Journal of Federalism” 1982, Vol. 12, nr 1.
- Tarr G.A., *State Constitutional Design and State Constitutional Interpretation*, „Montana Law Review” 2013, Vol. 72.
- Tarr G.A., *Understanding State Constitutions*, Princeton 1998.
- Tarr G.A., Porter M.C., *Introduction: State Constitutionalism and State Constitutional Law*, „Publius. The Journal of Federalism” 1987, Vol. 17, nr 1.

- Tarr G.A., Williams R.F., *Foreword: Getting from Here to There: Twenty-First Century Mechanisms and Opportunities in State Constitutional Reform*, „Rutgers Law Journal” 2005, Vol. 36.
- Townsend N.J., *Single Subject Restrictions as an Alternative to the Line-Item Veto*, „Notre Dame Journal of Law, Ethics & Public Policy” 1985, Vol. 1, nr 2.
- Wallis J.J., *Constitutions, Corporations, and Corruption: American States and Constitutional Change, 1842 to 1852*, „Journal of Economic History” 2005, Vol. 65, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.1017/S0022050705050084>.
- Wiecech T., *Anglosaska formuła politycznego konstytucjonalizmu*, Kraków 2014.
- Wiecech T., *Ustroje federalne Stanów Zjednoczonych, Kanady i Australii*, Kraków 2009.
- Williams R.F., *Are State Constitutional Conventions Things of the Past? The Increasing Role of the Constitutional Commission in State Constitutional Change*, „Hofstra Law & Policy Symposium” 1996, Vol. 1.
- Williams R.F., *The Brennan Lecture: Interpreting State Constitutions as Unique Legal Documents*, „Oklahoma City University Law Review” 2002, Vol. 27.
- Williams R.F., *Equality Guarantees in State Constitutional Law*, „Texas Law Review” 1985, Vol. 63.
- Williams R.F., *In the Supreme Court's Shadow: Legitimacy of State Rejection of Supreme Court Reasoning and Result*, „South Carolina Law Review” 1984, Vol. 35, nr 3.
- Williams R.F., *The Law of American State Constitutions*, New York 2009.
- Williams R.F., *On the Importance of a Theory of Legislative Power under State Constitutions*, „Quinnipiac Law Review” 1996, Vol. 15.
- Williams R.F., *State Constitutional Law. Cases and Materials*, Newark 2006.
- Williams R.F., *State Constitutional Law Processes*, „William and Mary Law Review” 1983, Vol. 24.
- Williams R.F., *State Constitutional Limits on Legislative Procedure: Legislative Compliance and Judicial Enforcement*, „Publius. The Journal of Federalism” 1987, Vol. 17, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordjournals.pubjof.a037637>.
- Willoughby W.W., *The Constitutional Law of the United States*, New York 1910.
- Wood G.S., *The Creation of the American Republic, 1776-1787*, Chapel Hill 1998.
- Wood G.S., *Foreword: State Constitution-Making in the American Revolution*, „Rutgers Law Journal” 1993, Vol. 24.
- Wright Ch.A., Miller A.R., *Federal Practice and Procedure*, St. Paul 1969-2012.
- Zwierzchowski K., *Amerykańskie instytucje demokracji bezpośredniej*, Białystok 2005.

Orzecznictwo

- Alabama State Federation of Labor v. McAdory*, 325 U.S. 450, 47 S.Ct. 284, 71 L.Ed. 478 (1945).
- Alderman v. United States*, 394 U.S. 165, 89 S.Ct. 961, 22 L.Ed.2d 176 (1969).
- Allen v. Wright*, 468 U.S. 737, 104 S.Ct. 3315, 82 L.Ed.2d 556 (1984).
- Baker v. Carr*, 369 U.S. 186, 82 S.Ct. 691, 7 L.Ed.2d 663 (1961).
- Bates v. Director of Office of Campaign & Political Fin.*, 763 N.E.2d 6 (Mass. 2002).
- Benton v. Maryland*, 395 U.S. 784, 89 S.Ct. 2056, 23 L.Ed.2d 707 (1969).
- Buckley v. Valeo*, 424 U.S. 1, 96 S.Ct. 612, 46 L.Ed.2d 659 (1976).
- Cantwell v. Connecticut*, 310 U.S. 296, 60 S.Ct. 900, 84 L.Ed. 1213 (1940).

- Clinton v. City of New York*, 524 U.S. 417, 118 S.Ct. 2091, 141 L.Ed.2d 393 (1998).
- Commonwealth v. Edmunds*, 586 A.2d 887, 526 Pa. 374, 19 A.L.R.5th 979 (1991).
- Coyle v. Smith*, 221 U.S. 559, 31 S.Ct. 688, 55 L.Ed. 853 (1911).
- Danielson v. Dennis*, 139 P.3d 688 (Colo. 2006).
- Duncan v. Louisiana*, 391 U.S. 145, 88 S.Ct. 1444, 20 L.Ed.2d 491 (1968).
- Eakin v. Raub*, 12 Serg. & Rawle 330 (Pa. 1825).
- Edmond v. United States*, 520 U.S. 651, 117 S.Ct. 1573, 137 L.Ed.2d 917 (1997).
- Everson v. Board of Education*, 330 U.S. 1, 67 S.Ct. 504, 91 L.Ed. 711 (1947).
- Ex parte Riley*, 11 So.3d 801 (Ala. 2008).
- Free Enterprise Fund v. Public Company Accounting Oversight Board*, 537 F.3d 667 (D.C. Cir. 2008), *aff'd in part, rev'd in part, and remanded*, 561 U.S., 130 S.Ct. 3138, 177 L.Ed.2d 706 (2010).
- Gray v. Sanders*, 372 U.S. 368, 83 S.Ct. 801, 9 L.Ed.2d 821 (1963).
- Griffin v. County School Bd. of Prince Edward County*, 377 U.S. 218, 84 S.Ct. 1226, 12 L.Ed.2d 256 (1964).
- Guinn v. Legislature of Nevada*, 71 P.3d 1269 (Nev. 2003).
- Hayburn's Case*, 2 U.S. (2 Dall.) 409 (1792).
- Heydon's Case*, 3 Co. Rep. 7, 76 Eng. Rep. 637 (Ex. Pasch. 26 Eliz. 1).
- House Speaker v. Governor*, 506 N.W.2d 190, 443 Mich. 560 (1993).
- Immigration and Naturalization Service v. Chadha*, 462 U.S. 919, 103 S.Ct. 2764, 77 L.Ed.2d 317 (1983).
- Jenkins v. Missouri*, 672 F.Supp. 400 (W.D. Mo. 1988), *aff'd*, 855 F.2d 1295 (8th Cir. 1989), *rev'd in part*, 495 U.S. 33 (1990).
- Lujan v. Defenders of Wildlife*, 504 U.S. 555, 112 S.Ct. 2130, 119 L.Ed.2d 351 (1992).
- Malloy v. Hogan*, 378 U.S. 1, 84 S.Ct. 1489, 12 L.Ed.2d 653 (1964).
- McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. (4 Wheat.) 316 (1819).
- McDonald v. Chicago*, 561 U.S., 130 S.Ct. 3020, 177 L.Ed. 2d 894 (2010).
- Missouri v. Jenkins*, 515 U.S. 70, 115 S.Ct. 2038, 132 L.Ed.2d 63 (1995).
- Muskraat v. United States*, 219 U.S. 346, 31 S.Ct. 250, 55 L.Ed. 246 (1911).
- National Labor Relations Board v. Jones & Laughlin Steel Corp.*, 301 U.S. 1 (1937).
- New State Ice Co. v. Liebmann*, 285 U.S. 262, 52 S.Ct. 371, 76 L.Ed. 747 (1932).
- Opinion of the Justices*, 264 A.2d 342 (Del. 1970).
- Raines v. Byrd*, 521 U.S. 811, 117 S.Ct. 2312, 138 L.Ed.2d 849 (1997).
- Republican Party of Texas v. Dietz*, 940 S.W.2d 86, 40 Tex. Sup. Ct. J. 384 (1997).
- Reynolds v. Sims*, 377 U.S. 533, 84 S.Ct. 1362, 12 L.Ed.2d 506 (1964).
- Romer v. Colorado General Assembly*, 810 P.2d 215 (Colo. 1991).
- Silver v. Pataki*, 755 N.E.2d 842, 96 N.Y.2d 532 (2001).
- Steel Co. v. Citizens for a Better Environment*, 523 U.S. 83, 118 S.Ct. 1003, 140 L.Ed.2d 210 (1998).
- Steward Machine Co. v. Davis*, 301 U.S. 548, 57 S.Ct. 883, 81 L.Ed. 1279, 109 A.L.R. 1293, 19 A.F.T.R. 510 (1937).
- Tilton v. Richardson*, 403 U.S. 672, 91 S.Ct. 2091, 29 L.Ed.2d 790 (1971).
- Valley Forge Christian College v. Americans United for Separation of Church and State, Inc.*, 454 U.S. 464, 102 S.Ct. 752, 70 L.Ed.2d 700 (1982).

Freeland v. Byrne, 370 A.2d 825, 72 N.J. 292 (1977).

Washington State Legislature v. Lowry, 931 P.2d 885, 131 Wash.2d 309 (1997).

Wesberry v. Sanders, 376 U.S. 1, 84 S.Ct. 526, 11 L.Ed.2d 481 (1964).

Wolf v. Colorado, 338 U.S. 25, 69 S.Ct. 1359, 93 L.Ed. 1782 (1949).

Mgr Dariusz STOLICKI – doktorant w Katedrze Konstytucjonalizmu i Ustrojów Państwowych Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ, absolwent politologii UJ, autor publikacji poświęconych amerykańskiemu prawu konstytucyjnemu oraz rozwojowi anglosaskiej tradycji prawnej.